

PaedDr. Hana Mühlhauserová
PhDr. Vladimíra Neuzilová

METODICKÝ PRŮVODCE

k prvouce pro 3. ročník

ODBORNÁ SPOLUPRÁCE:
PaedDr. Jaromíra Svobodová

GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA:
Tiskárna Sládek Znojmo

VYDALA:
PaedDr. Hana Mühlhauserová

VYTISKLA: TISKÁRNA SLÁDEK ZNOJMO

www.tiskarna-sladek.cz
tel./fax 515 225 730

KONTAKTY A OBJEDNÁVKY:

PaedDr. Hana Mühlhauserová
Česká 2, 671 72 Miroslav
tel.: 515 334 869
mobil: 723 093 210
e-mail: muhlhauserovi@tiscali.cz
www.hanami.cz

2009

METODICKÝ PRŮVODCE

k prvouce pro 3. ročník

Hana Mühlhauserová
Vladimíra Neuzilová

Cíle:

Naplnit očekávané výstupy vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět ve všech pěti tematických okruzích RVP: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Rozmanitost přírody, Lidé a čas, Člověk a jeho zdraví.

Charakteristické rysy pracovní učebnice:

Je rozdělena do deseti kapitol (jedna kapitola je určena na 1 měsíc). Každý tematický okruh z RVP je rozpracován do dvou kapitol.

Učebnice důsledně respektuje požadavky RVP - tedy naplňovat očekávané výstupy na konci 1. vzdělávacího období - podložené učivem, utvářet a rozvíjet u žáků klíčové kompetence. Vhodně integruje některé okruhy průřezových témat.

Veškerá témata jsou systematicky propojena s poznáváním místa a okolí, kde žáci žijí. Během celého roku žáci vytváří průvodce svým bydlištěm a okolím, případně místem, kam chodí do školy, mapují jednotlivé oblasti života v obci a získávají kladný vztah k domovu. Učebnice nabízí texty a úkoly, na nichž se žáci učí číst s porozuměním, učí se učit, pozorovat a pojmenovávat věci i jevy, samostatně přemýšlet, řešit problémy, utvářet si a obhajovat vlastní názor, vyslechnout názory druhých. Vede žáka k aktivnímu učení a k rozvoji dovedností potřebných pro praktický život.

K učebnici patří **Metodický průvodce pro učitele**, kde jsou mj. důkladně objasněny aktivizační metody výuky vhodné do hodin prvouky.

Hlavní náplní metodiky je podrobné rozpracování každé kapitoly s dalšími náměty a úkoly, včetně úkolů sloužících k hodnocení.

Ke každé kapitole jsou také rozepsány očekávané výstupy a pojmy, ke kterým obsah kapitoly směřuje. Očekávané výstupy vycházejí z výstupů RVP, jsou konkrétnější, zaměřeny na žáky 3. ročníku. Kompletní obsah učebnice směřuje k těmto očekávaným výstupům. Učebnice Prvouky tvoří jeden celek s cvičebnicí Český jazyk a komunikace pro 3. ročník, která obsahuje stejné tematické okruhy.

Podle RVP patří výchovné a vzdělávací strategie do kapitoly Charakteristika vyučovacího předmětu. Jsou to zásadní postupy, které povedou k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Jedná se o společné postupy, metody a formy práce, o aktivity a projekty uplatňované všemi učiteli vyučovacích předmětů vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Vychází z výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni školy, které jsou ve školním vzdělávacím programu formulovány v kapitole Charakteristika ŠVP.

Kompetence k učení

Učitel věnuje maximální pozornost čtení s porozuměním - učí žáky pracovat s odborným textem, s různými informačními zdroji - mapy, plánky, kroniky, atlasy, klíče, encyklopedie, www stránky.

Učitel zadává úkoly, při kterých žáci vyhledávají informace z různých zdrojů (aktuality, výpisky, myšlenkové mapy), učí se chápat význam slov a současně si ověřují správnost řešení.

Učitel zjišťuje, jaké studijní styly žáci ve třídě upřednostňují a uzpůsobuje jim výuku. Snaží se zapojit všechny smysly žáků využitím modelů, názorných pomůcek, obrazů, schémat apod.

Učitel zařazuje do výuky exkurze, vycházky a pozorování v přírodě, aby mohli získané znalosti propojit se životem, ověřit v praxi.

Kompetence k řešení problémů

Učitel zařazuje metody, při kterých žáci sami objevují, řeší, vyslovují závěry - problémové úkoly, křížovky, kvízy, čtyřsměrky, hádanky, experimenty.

Učitel zadává dlouhodobé úkoly, při nichž musí žáci své činnosti organizovat, plánovat, volit různá řešení a postupy, překonávat různé obtíže (projekty).

Kompetence komunikativní

Učitel navozuje atmosféru bezpečné a přátelské komunikace.

Učitel žáky vybízí, aby kladli k tématu otázky, které je zajímají, aby o problému diskutovali.

Učitel vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků (metoda diskuse, rozhovoru, prodiskutování problémů) i pro komunikaci s dospělými ve škole, s lidmi na úřadech a v jiných institucích.

Učitel umožňuje žákům ústně prezentovat výsledky práce skupiny i jednotlivců, obhájit vlastní názor a přijmout názory ostatních.

Kompetence sociální a personální

Učitel zadává úkoly, při kterých žáci spolupracují, vzájemně si pomáhají, podporují se, povzbuzují a hodnotí (úkoly pro dvojice, skupinová práce, kooperativní výuka, expertní skupiny).

Učitel na příkladu modelových situací učí žáky předcházet a řešit problematiku šikany, nevhodných skupinových projevů a negativního chování.

Kompetence občanská

Učitel při výuce vede žáky k pochopení historie místa, kde žijí a k utváření kladných postojů k domovu, vlasti, k národní hrdosti (besedy, četba, výstavy, exkurze, vycházky).

Učitel zařazuje do života třídy a školy ekologické aktivity (péče o stromy, třídění odpadů, udržování okolí školy aj.).

Učitel učí žáky dodržovat pravidla bezpečného pohybu v silničním provozu, předcházet různým nebezpečím (v lese, u vody), poskytnout I. pomoc, chránit si své zdraví a bezpečně se chovat za mimořádných situací.

Učitel vede žáky k prozkoumávání názorů lišících se od jejich vlastních, seznamuje žáky s lidmi různé barvy pleti, různých názorů a snaží se budovat u dětí multikulturní postoje (besedy se zajímavými osobnostmi, s cizinci).

Kompetence pracovní

Učitel vede žáky ke správnému a bezpečnému užití materiálů, techniky, nástrojů a vybavení.

Učitel poskytuje žákům prostor k výrobě pomůcek, souborů přírodnin, sbírek, plánek, modelů, praktickým činnostem v přírodě, na pozemku, v koutku přírody apod.

Učitel vyžaduje dokončení započaté práce v dohodnuté kvalitě a stanoveném čase při dodržení bezpečnosti i pracovního postupu.

HODNOCENÍ A SEBEHODNOCENÍ ŽÁKŮ

V prvoouce můžeme využít různé **způsoby hodnocení**:

- klasifikaci,
- slovní hodnocení,
- kombinaci obou způsobů,
- další způsoby.

Klasifikací (známkou) hodnotíme různé testy, kvízy, opakovací křížovky aj. opakovací úkoly. Důležité je správně obodovat každou část úkolu (podle skutečné náročnosti). Na základě získaných bodů určíme procentuální úspěšnost a přiřadíme příslušnou známku.

Můžeme využít následující tabulku:

100 - 90% správně:	1
89 - 75% správně:	2
74 - 50% správně:	3
49 - 25% správně:	4
24 - 0% správně:	5

Charakteristika stupňů hodnocení (Z. Bělecký a kol.)

Zdeněk Bělecký uvádí podrobné **slovní vyjádření** všech pěti stupňů hodnocení pro různé úkoly a procentuální rozsah znalostí takto:

1 - Samostatný výkon bez chyb nebo jen s malými chybami, které neovlivnily celkový výsledek práce, originální, nápaditý přístup a řešení i s drobnými nedostatky. Rozsah znalostí 100 - 81%, kladení otázek k věci, dovednost vyučovat druhé, rozvíjení tématu, kritické posouzení, vytvoření originálu, vytvoření nové informační struktury, použití relevantních dat, hloubka sdělení, vysoká výpovědní hodnota výstupů, správnost použitých prostředků, řízení skupiny.

2 - Výkon s menšími chybami, je-li podstata věcně správná, nebo nápaditý přístup s menšími nepřesnostmi. Rozsah znalostí 80 - 61%, správná aplikace, uvedení hlavní myšlenky, většinou relevantní data, převaha vhodně použitých prostředků, dodržení tématu, věcná správnost výstupů, přínos pro skupinu.

3 - Dílčí výkon, správná řešení spíše převažují nad chybami. Rozsah znalostí 60 - 41%, vyjádření vlastními slovy, uvedení příkladu, vyhledání, přiřazení, neúplná data, nedokončené výstupy, formální nedostatky, podíl na práci skupiny.

4 - Neúplný, nedokončený výkon. Rozsah znalostí 40 - 21%, zopakování, označení, seřazení, převzetí, chybný pokus, nesrozumitelné výstupy, irelevantní prostředky, žádný přínos pro skupinu.

5 - Rozsah znalostí 20 - 0%, rezignace, lhostejnost, žádné výstupy, poškozování práce druhých.

Výše uvedená charakteristika stupňů hodnocení se vztahuje také k **hodnocení skupinové práce**, která je v prouce využívána velmi často. Při skupinové práci sledujeme především tyto oblasti:

- správnost řešení úkolu,
- originalnost a nápaditost,
- schopnost vyhledat a doplnit další - podstatné informace,
- podíl jednotlivců na práci skupiny (úroveň kooperace),
- kvalitu výstupů,
- časové hledisko (jestli skupina dodržela stanovený čas).

Dále se můžeme u skupinové práce zaměřit na úroveň slovní prezentace a schopnost skupiny objektivně zhodnotit svoji práci.

Některé aspekty (správnost, práce s informacemi) hodnotí učitel a jiné mohou hodnotit sami žáci (přínos jednotlivců pro skupinu, kvalita výstupů a prezentací).

Další způsoby hodnocení:

Dají se využít k reflexi nebo k zhodnocení zkušeností, pocitů či postojů žáků. Jedná se o okamžité hodnocení všemi žáky najednou, které lze realizovat pomocí:

- počtu zdvižených prstů,
- polohy těla (dřep - nejhorší, stoj na špičkách - nejlepší),
- úsměvu - zamračení,
- smajlíků, barevných kytiček, sluníček, mraků aj. obrázků
- na pomyslné přímce (ano, nevím, ne).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Buzan. T.: Mentální mapování, Praha, Portál 2007.

Machková. E.: Metodika dramatické výchovy, Praha, ARTAMA 1992

Maňák. J., Švec. V.: Výukové metody, Brno, Praha 2003

Petty. G.: Moderní vyučování, Portál, Praha 1996

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha, VÚP 2005

BURZA METOD

BRAINSTORMING (bouře mozků)

Cíl:

- shromáždit co nejvíce názorů na danou problematiku; hledat cesty k řešení problému;
- dát možnost každému volně vyslovit nápady a myšlenky, vytvořit prostor pro další diskusi.

Pravidla:

Zákaz kritiky či jakéhokoli hodnocení přinášených nápadů (ze strany žáků i učitele).

Uvolnění fantazie. Neplatí žádná tabu, i ty nejšílenější nápady mohou být východiskem pro řešení. Nápady by měly být co nejkonkrétnější. Každý návrh, nápad se musí zapsat.

Vzájemná inspirace - jeden svými nápady inspiruje druhého. Humor je vítán, agrese ne.

Postup:

1. Seznámit žáky s metodou a pravidly.
2. Napsat téma nebo otázku viditelně na velký papír, na tabuli.
3. Požádat všechny o nápady, odpovědi, asociace. (Co si představuješ pod pojmem, Vymysli, jak..., Navrhni!...).
4. Zapisovat všechny nápady.
5. Když se nápady opakují, zkuste přivést žáky na pohled z jiného úhlu, položit doplňující otázku.
6. Nápady nechat „uležet“, později se k nim vrátit a použít jako východisko pro další přemýšlení či řešení problému.

VARIANTA: BRAINSTORMING SKUPINOVÝ (trojice - čtveřice)

HORKÁ ŽIDLE

Cíl:

- jasně formulovat názory; asertivní komunikace (vyjádřit se bez obav, taktně, otevřeně);
- zaujmout stanovisko, vyjádřit postoj;
- naslouchat; vyslechnout hodnocení ostatních a nezasahovat do něj.

Postup:

1. Utvořit kruh, do jehož středu postavíme židli.
2. Postupně na ni usedají žáci nebo učitelka a přijímají roli určité postavy. Dotazují se postavy na osobní postoje, názory, žádají vysvětlení událostí a objasnění faktů z příběhu. Zpřesňují se okolností života postavy, dovídáme se více o jejich pohnutkách i charakteru.

Ten, kdo sedí na horké židli, je v roli postavy, o které jsme četli, shlédli film a podobně (např. na židli „sedí“ Pipi, neukázněný cestující, zvíře v kleci apod.). Tuto roli určité postavy může na sebe převzít vyučující, který žákům řekne, že vstupuje do určité role, tzn. představuje určitou postavu. Jasně musí určit, kdy z role vystoupí a je zase učitelem(kou). Žák lépe chápe, že je někdo v roli postavy, jestliže má postava nějaký předmět, který ji charakterizuje. (Postava Pipi má ve vlasech mašli).

ULIČKA PRAVDY

Cíl:

- shodný jako u metody Horká židle.

Postup:

Žáci se postaví do řad proti sobě. Vytvoří tak uličku, jíž prochází postava (žák, učitel v roli). Ostatní hráči procházejícího postupně oslovují. Vyjadřují buď myšlenky postavy, která prochází, sdělují vlastní osobní názory a postoje nebo hodnotí chování postavy v roli např. přítele, veřejného činitele. Instrukce, k čemu se mají žáci vyjádřit, jim jsou vždy sděleny dopředu.

KOMUNITNÍ KRUH

Cíl:

- otevřeně prodiskutovat problémy žáků a ožehavá témata;
- budovat u žáků občanské postoje a hodnoty;
- učit žáky naslouchat, vcítit se do ostatních, dodržovat pravidla slušné komunikace.

Pravidla:

Mluví jen ten, kdo má kámen nebo jiný předmět, který si předáváme.

Zákaz kritiky, komentářů, posměšků a jiných reakcí.

Z kruhu se nic nevynáší (jedině v případě, že by šlo o trestný čin apod., musíme informovat příslušné instituce).

Když se někdo nechce vyjádřit, nenutíme ho.

Učitel dodržuje stejná pravidla jako žáci.

Chce-li někdo promluvit, když není na řadě, vyžádá si kámen.

Postup:

1. Všichni žáci se posadí do kruhu.
2. Učitel nastolí otázku, téma, problém nebo řešíme problém, který vznikl v rámci skupiny (šikana, krádež, záškoláctví, neplnění úkolů, dopravní nehoda, živelná pohroma).
3. Učitel nebo některý žák si vezme kámen a vyjádří se jako první k problému.
4. Kámen putuje po kruhu od jednoho k druhému a každý kdo chce, se vyjádří.
5. Na závěr diskuse se snažíme shrnout názory, vyjádřit postoje, stanoviska.
6. Pokud se v průběhu diskuse odkryjí osobní problémy jednotlivců, řešíme je individuálně.

EXPERTNÍ SKUPINY

Cíl:

- naučit žáky učit se z textu, zapamatovat si hlavní myšlenky, říci je svými slovy;
- vysvětlit ostatním nové učivo; pracovat samostatně, odpovědně a svědomitě.

Postup:

1. Rozdělte třídu do 3 - 5 skupin (= mateřské - domovské skupiny).
2. Každá skupina dostane k prostudování 3 - 5 různých studijních textů (podle počtu členů skupiny). Příklad: *Listnaté stromy, listnaté keře, jehličnaté stromy, jehličnaté keře.*
3. Každý člen skupiny si vybere nebo dostane přidělený jeden text - jedno téma.

4. Všichni žáci, kteří si v mateřských skupinách vybrali listnaté stromy, vytvoří novou skupinu, taktéž všichni s textem listnaté keře, jehličnaté stromy, jehličnaté keře. Tedy z původních skupin vzniknou 4 nové skupiny = expertní skupiny. Každá „expertní skupina“ je zaměřena na jedno téma (jeden vzor).
5. Členové těchto nových - expertních skupin společně nastudují vybrané téma, připraví se tak, aby látku mohli naučit ostatní a splní všechny písemně zadané úkoly. Příklad: navrhnout zápis, vyhledat obrázky, modely, slova, připravit nákres, test, otázky, čtyřsměrku, cvičení aj.
6. Každý člen expertní skupiny se vrátí do původní - mateřské skupiny a tam ostatní seznámí s problematikou, kterou nastudoval.
7. Mateřské skupiny provedou zápis, splní úkoly, které pro ně experti připravili. V této části úkolu můžeme pracovat společně.

SKUPINOVÁ VÝUKA

Cíl:

- rozvoj kooperace mezi žáky (podněcuje žáky ke spolupráci, dělbě práce, vzájemné pomoci);
- řešení náročnější úlohy nebo problému;
- rozvoj komunikačních dovedností (sdílení názorů, prezentace výsledků, argumentace);
- rozvoj sociálních dovedností, učení se skupinovému soužití; aktivizace žáků ve vyučování.

Pravidla tvoření skupin:

a) heterogenní skupiny (různorodé)

Nejlépe je výběr žáků provést cíleně tak, aby výkonnost skupin byla vyrovnaná, aby každá skupina jako celek při řešení uspěla.

b) homogenní (stejnorodé)

podle výkonů - vnitřní diferenciaci, ve skutečnosti nejde o skupinovou výuku;

podle pohlaví - nejčastější v TV, PČ.

Postup:

1. Formulace úkolu, otázky nebo problému:
Skupiny mohou řešit stejný úkol nebo rozdílné úkoly tvořící sítě

žejní body učiva. Zadání by mělo být písemné, jasné a srozumitelné, stejně jako pracovní podmínky a pravidla.

2. Vlastní skupinová práce žáků:

Skupina spojenými silami analyzuje zadání, zpracovává materiál, hledá cesty k řešení, ověřuje jejich správnost, členové konfrontují názory, argumentují, logicky zdůvodňují. Učitel prochází mezi skupinami, sleduje činnost všech, je připraven konzultovat, při velké hlučnosti jednotlivce individuálně ztišíme - ne před celou třídou, abychom nerušili.

3. Prezentace výsledků:

Skupiny prezentují svá řešení (ústně, schématicky na tabuli, písemně nástěnnou formou), proběhne analýza výsledků, diskuse a hodnocení (sebehodnocení skupin, hodnocení učitelem).

PARTNERSKÁ VÝUKA (jedná se o spolupráci žáků při učení ve dvojicích). Žáci si vyměňují názory na řešení úloh, pomáhají si, kompenzují své nedostatky, společně připravují otázky, kontrolují úkoly, shromažďují informace, zhotovují modely, kresby, řeší hádanky, diskutují o problému, nacvičují rozhovor. Jde o nejlepší průpravu pro skupinovou práci.

POJMOVÁ, MYŠLENKOVÁ MAPA

Cíl:

- uplatnit vědomosti a zkušenosti, prohloubit poznání, zpřesnit vztahy mezi pojmy;
- rozvíjet intelektuální dovednosti, učit srovnávat, hodnotit, vysvětlovat, interpretovat;
- cvičit analýzu a syntézu, učit se učit.

Podstata pojmové, myšlenkové mapy:

V odborné literatuře se setkáme jak s totožným chápáním pojmové a myšlenkové mapy, tak s tím, že pojmové mapy představují pouze „soupis“ všech pojmů k danému tématu, zatímco myšlenkové mapy tyto pojmy systematizují, logicky třídí, naznačují vzájemné vztahy. Myšlenkové mapy cíleně kombinují klíčová slova a hlavní myšlen-

ky s obrázky, prostorovými schématy, barvami, velikostí nebo tvarem písma atd.

Postup:

1. Napiš doprostřed velkého papíru problém (pojem) a zakroužkuj ho.
2. Uvažuj o dílčích problémech, které mají nějaký vztah k hlavnímu problému. Každý menší problém dej do menšího kroužku a přiřaď ho k hlavnímu problému, tvoř podмноžiny, větve. Učitel může důležité pojmy napsat na kartičky, které žáci v prvních fázích pouze logicky třídí podle významových okruhů.
3. Hledej a vyznačuj vztahy mezi jednotlivými kroužky.

Zpočátku mají mapy podobu **brainstormingu** - pojmy se postupně nabalují okolo ústředního tématu. Pojmy se zatím nepropojují, děti neurčí souvislosti. Mapy u nejmenších dětí bývají **obrázkové**. K posunu vedou vhodné **otázky učitele** (K čemu slovo patří? Není tu už napsáno jiným výrazem? Jak říkáme slepici, kočce, psovi dohromady?). **Hledání souvislostí, třídění pojmů a přiřazování ke kategoriím** je další etapou ve zvládnutí tvorby myšlenkových map. Ve chvíli, kdy vědomě začínáme hledat souvislosti a vazby, je potřeba, aby se pojmy daly snadno ubírat, přidávat a přemísťovat. Zde se osvědčily **lepící kartičky** nebo **kartičky s magnety**. Na kartičkách mohou být nejen pojmy, ale i otázky, ke kterým se můžeme vrátit. Proto je důležité, aby mapa mohla být určitou dobu ve třídě k dispozici.

ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ (PROBLÉMOVÁ VÝUKA)

Cíl:

- naučit se řešit problém; samostatné objevování neznámých skutečností;
- získat trvalé vědomosti;
- aktivizace vyučování.

Definice problému:

Problém je situace současně obtížná, nejasná, nová. Je to teoretická nebo praktická obtíž, kterou žák řeší svým vlastním aktivním zkou-

máním. Tzn., že žákům nejsou sdělovány „hotové“ vědomosti nebo fakta, ale jsou vedeni k tomu, aby se snažili k novým poznatkům dospět vlastním uvažováním, měřením, pozorováním, výpočtem. Problémové úlohy by měly vycházet z reálných životních situací nebo na ně navazovat. Jednoduchým řešením problému je kladení problémových otázek, úkolů začínajících slovy: srovnej, proč, čím se liší, jak bys vysvětlil, urči, dokaž, popiš, jaký je rozdíl, jak lze použít atd.

Postup:

1. Zjištění problému.
2. Orientace v problému.
3. Hledání jádra problému.
4. Stanovení hypotéz.
5. Ověřování hypotéz.
6. Vyslovení závěru, vyřešení problému.
7. Při neúspěšném řešení návrat k bodu, v němž vznikla chyba.

Soustava postupně náročnějších problémových úloh (Nečasová 1976):

1. Doplnit neúplný text (schéma) z hlediska logického úsudku.
2. Uspořádat nezvyklé sestavení faktů (čísel, slov, vět, myšlenek) do celku.
3. Opravit úmyslnou chybu.
4. Vybrat údaje, které do úlohy nepatří - neodpovídají podmínkám.
5. Zodpovědět záporně postavenou otázku a převést ji na formu kladnou.
6. Vymyslet větu, vyprávění, příklad, který by řešil nějakou rozpornou situaci.
7. Pořídít důkaz k určité definici a uvést příklad na porušení definice.
8. Najít princip předloženého schématu.
9. Navrhnout několik řešení určité úlohy nebo určit jediné možné řešení.
10. Objevit problém za spolupráce s ostatními.
11. Samostatně objevit problém, formulovat ho, uvést hypotézy, zdůvodnit řešení.

PĚTILÍSTEK

Cíl:

- evokace nového učiva; zjistit, bylo-li nové téma, pojem pochopeno;
- stručně shrnout téma, názor, postoj;
- naučit se přesně formulovat myšlenky, neodbíhat od tématu.

Postup:

1. Seznámit žáky se strukturou pětilístku - napsat jim na tabuli, co píše na který řádek. Na:
 1. řádek - pište 1 slovo (podstatné jméno, název, námět, téma). *Př. kočka*
 2. řádek - pište 2 slova (přídavná jména vyjadřující jaký, -á, -é podst. jm. je). *Př. domácí, divoká*
 3. řádek - pište 3 slova (slovesa, děj, co dělá, co činí, co koná). *Př. mňouká, loví, protahuje se*
 4. řádek - pište 4 slova (věta, souvislé vyjádření). *Př. Kočka domácí je savec.*
 5. řádek - pište 1 slovo (synonymum, pointa, vyjádření podstaty, metafora). *Př. čiča*
2. Žáci podle instrukcí vytvoří svůj pětilístek. Je možné jim na tabuli načrtnout následující strukturu, do které oni pouze doplňují co nejvýstižnější slova:

NÁZEV, TÉMA
PŘÍDAVNÉ JMÉNO PŘÍDAVNÉ JMÉNO
SLOVESO SLOVESO SLOVESO
VĚTA (SOUVISLÉ VYJÁDŘENÍ) O ČTYŘECH SLOVECH
PODSTATNÉ JMÉNO (SYNONYMUM)

3. Učitel může tvořit pětilístek společně se žáky.
4. Prezentace pětilístků.
5. Zpracování pětilístků může být přípravou pro slohovou práci nebo může sloužit jako opakovací cvičení.

VÝUKOVÉ PROJEKTY

Cíl:

- řešit komplexnější problémové úlohy s cílem osvojit si potřebné vědomosti a dovednosti;
- propojit výuku s praktickým životem (projekt překračuje hranice třídy, školy);
- sdružovat ke spolupráci několik vyučovacích předmětů (využít mezipředmětové vztahy);
- zapojit do výuky rodiče případně vybrané experty;
- vést žáky k aktivitě, samostatnosti, odpovědnosti, vytrvalosti, sebedůvěře i sebekritičnosti, toleranci a tvořivému přístupu.

Projektové úlohy - žádají, aby žák něco:

- zhotovil, zorganizoval, vyzkoušel;
- vypracoval návrh, plán, postup, program.

Projekty mohou být převážně teoretické, nebo převážně praktické; krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé; žákovské, nebo vnesené do vyučování učitelem.

Postup:

1. Stanovení cíle, tématu (měla by to být situace, která je pro žáky zajímavá, přitažlivá, představuje pro ně problém, přiměřená věku, vhodně motivovaná).
2. Vytvoření plánu řešení (společné prodiskutování, výběr úkolů pro jednotlivce, skupiny, odhad potřebného materiálu, kalkulace nákladů, určení podoby a formy zpracování...).
3. Realizace plánu, pozorné a kritické sledování jeho plnění. V této fázi se realizují všechny aktivity, které mají podle plánu zajistit očekávané výsledky (shromažďování materiálu, informací, provádění pozorování, měření, exkurzí, interview...).
4. Vyhodnocení (realizace projektu je třeba dokumentovat, výsledky zveřejnit a vyhodnotit). Motivační vliv má seznámení školní nebo širší veřejnosti s konkrétními výstupy.

Projektový týden - znamená protipól frontální výuky, neboť učení probíhá ve skupinách nebo individuálně, napříč ročníky a vyučovacími předměty, mění se obsah i metody, dochází k propojení učení a práce, školy a veřejnosti.

VOLNÉ PSANÍ

Cíl:

- objevit v sobě nečekané nápady, myšlenky, souvislosti, pomoci psaní se učit, reflektovat.

Postup:

1. Polož tužku na papír a piš svým tempem souvislý text - věty, co tě napadá k danému tématu.
2. Neplánuj si dopředu, co a jak budeš psát, prostě pořád piš. Tužka musí být pořád v pohybu.
3. Nevracej se k tomu, co máš napsané, neopravuj chyby (v této fázi je dovoleno chybovat).
4. Piš po celý stanovený čas (min. 3 - 5 minut) a stále usilovně mysl na dané téma. Když tě nic nenapadá, piš např.: „Co mám psát, když mě nic nenapadá, jak mám pokračovat...“
5. Rozhodni, jestli své volné psaní budeš prezentovat, přečteš.

Rady:

Ideální čas je 5 min, minimální doba na psaní jsou 3 min. - kratší doba nemá smysl. Na závěr tématu můžeme psát i 10 min.

Bude-li text podkladem pro zápis do sešitu, slohovou práci apod., musí žáci opravit chyby.

Při zadání tématu je nutno zdůraznit, že se žáci vyjadřují ze svého hlediska, tedy co si myslí, jak to vidí, nač si vzpomínají. Vhodný začátek volného psaní: „Když přemýšlím o..., napadá mě...“

Žáky ke zveřejnění nenutíme, učitel může psát současně se žáky a pak svůj pokus zveřejnit.

Zpočátku musíme uvádět mnoho příkladů, jak lze o daném tématu uvažovat, případně píšeme společně se žáky - na tabuli či meotaru.

Dbáme na to, aby se nikdo nikomu nesmál, aby žáci vzájemně oceňovali své nápady, názory.

SNĚHOVÁ KOULE (varianta skupinové - kooperativní výuky)

Cíl:

- získat co nejvíce názorů, řešení určité úlohy, problému;
- naučit se spolupracovat, prodiskutovávat problém, argumentovat, obhajovat názory.

Postup:

1. Po vymezení úkolu (problému) začínají pracovat jednotlivci nebo dvojice. Žáci problém analyzují, diskutují a navrhnou možná řešení - piší slova, vymýšlejí zásady chování atd.
2. Dvojice se spojí do čtveřic a v řešení problému pokračuje. Pokud se některé návrhy obou dvojic opakují, vytřídí se tak, aby byl každý návrh zastoupen pouze jednou. Nejlépe je psát na lepicí lístečky a ty lístky, na nichž jsou úplně stejná slova (nápady), při třídění šlepieme k sobě. Tím zůstane každý nápad zastoupen pouze jednou.
3. Výsledky práce těchto skupin jsou nakonec syntetizovány a diskutovány v osmičlenných skupinách, které vzniknou spojením čtveřic.

PŘÍMKA POSTOJŮ

Cíl:

- vyjádřit vlastní postoje k jakékoli problematice.

Postup:

1. Učitel vymezí ve třídě pomyslnou přímku:

- _____ 0 _____ +
rozhodně ne nevím rozhodně ano
 někdy ano, někdy ne

2. Učitel čte připravené výroky, např. o vztahu žáků ke škole, a žáci se staví na pomyslné přímce podle toho, jaké stanovisko zaujmají k výroku. Každý vyjadřuje svůj postoj bez ohledu na to, kde stojí ostatní.
3. U některých výroků se můžeme zastavit a žáci své postoje vysvětlují, obhajují. V případě potřeby mohou žáci své místo na přímce přehodnotit a přemístit se. Snažíme se o to, aby si žáci k závažným otázkám utvářeli vhodné postoje. Lze zakončit společnou diskusí.

OBÍHAJÍCÍ FLIPY

Cíl:

- získat co nejvíce názorů a řešení určité úlohy nebo problému skládajícího se z více částí;
- seznámit se s problémem z různých úhlů pohledu, inspirovat se názory ostatních.

Postup:

1. Každá skupina řeší určitý úkol, zabývá se jednou částí tématu.
2. Po určité době (5 - 7 min.) si skupiny papíry vymění. Skupiny si přečtou návrhy, věty předchozích řešitelů, prodiskutují je a připíší vlastní nápady.
3. Výměna papírů probíhá tak dlouho, dokud každá skupina neprojde všechny části úkolu a dostane zpět svůj původní papír.
4. Skupiny si projdou, prodiskutují náměty, které jim na papír během „obíhání“ přibyly, odpovídají na otázky a pod.

ROZHOVOR, DISKUSE

Jde jak o výukové metody, tak o hlavní činnosti žáků v komunikační a slohové výchově.

Cíl:

- získat co nejvíce názorů na dané téma; vtáhnou žáky do účasti na řešení problému;
 - naučit se formulovat svoje názory, vysvětlovat, argumentovat;
 - trénovat způsoby dorozumívání v různých komunikačních situacích.
- Metoda rozhovoru představuje verbální komunikaci v podobě otázek a odpovědí dvou nebo více osob na dané téma. Sleduje stanovený cíl. Může vést žáky k účasti na řešení probírané problematiky různými způsoby. Nejúčinnější je případ, kdy učitelova otázka vyvolá výměnu názorů mezi žáky a teprve poslední žák formuluje výslednou odpověď. Tato úroveň rozhovoru má už blízko k diskusi, ale klade specifické nároky na otázky.
- Při nácviku rozhovoru či diskuse je nutné postupovat po malých krocích - učit se klást otázky; odpovídat na ně; střídat role posluchač - mluvčí; parafrázovat mluvčího, shrnout obsah.

Druhy otázek:

Zjišťovací - na vybavení faktů. (Které znáš slovní druhy?)

Otevřená - vyžaduje širokou odpověď. (Co si myslíš o této knize?)

Zavřená - odpověď je krátká, dá se odhadnout. (Máš napsaný domácí úkol?)

Konvergentní - vyžaduje se známá, jednoznačná odpověď. (Kdo napsal knihu?)

Divergentní - očekává se postihu nových skutečností. (Dovedeš vysvětlit, proč píšeme ve shodě podmětu s přísudkem v přičestí minulém různé koncovky?)

Problémová - (Proč má jedno slovo různé významy?)

Na posouzení situace - (Co by se stalo, kdyby J. A. Komenský nemusel emigrovat?)

Rozhodovací - (Je slovo kolem podstatné jméno nebo příslovce?)

Je vhodné žáky na rozhovor připravit, aby počítali s jeho zaměřením, posláním a nároky. Učitel by měl být vždy připraven, rozhovor pevně a citlivě řídit a neváhat na konci doplnit učivo, poopravit mylné názory.

DISKUSE se na rozdíl od rozhovoru vymezuje jako forma komunikace učitele a žáků, při níž si účastníci navzájem vyměňují názory na dané téma, na základě svých znalostí, pro svá tvrzení uvádějí argumenty, a tím společně nacházejí řešení daného problému.

Postup:

1. Zvolit zajímavé téma.
2. Řídit se jednacím řádem, tj. vymezení tématu, prezentace a výměna názorů, argumentace a zdůvodňování tvrzení, shrnutí výsledků diskuse.
3. Nutný je výcvik žáků v dovednostech diskutovat (aktivní zapojení, zrakový kontakt, sledování diskuse, naslouchání jiným, zvládnutí řečnických technik, přesná formulace myšlenek, respektování cizích názorů aj.).
4. Příprava na diskusi zahrnuje včasné oznámení tématu, příprava argumentů, znalost problematiky, promyšlení tezí aj.).

5. Je nutno promyslet řízení diskuse (udělování slova, dodržování času pro jednotlivá vystoupení, zařazení přestávek, formulování dílčích závěrů, nedovolit odklon od tématu).

6. Nezbytné je příznivé klima, časté chválení, povzbuzování, dobré organizační a prostorové zajištění.

7. Na závěr každého bodu i na závěr diskuse shrneme nejdůležitější poznatky, názory.

Hlavní zásady úspěšného dialogu a diskuse: (možno využít u formulace pravidel komunikace).

- Tvůj oponent není nepřítel, nýbrž partner pro hledání pravdy.
- Snaž se porozumět druhému, abys mohl jeho názor vyvracet nebo přijmout.
- Tvrzení bez věcných důkazů nevydávej za argument - jde o tvůj názor, domněnku.
- Neutíkej od tématu.
- Nesnaž se mít za každou cenu poslední slovo. Množství slov ne nahradí chybějící argument.
- Nesnižuj osobní důstojnost oponenta.
- Diskuse a dialog vyžaduje disciplínu. Ovládej city a vášně, vyjadřuj se klidně a srozumitelně.
- Nezaměňuj dialog s monologem - všichni mají stejné právo se vyjádřit. Šetři časem.

METODY PRÁCE S TEXTEM

Cíl:

- číst s porozuměním,
- zjišťovat nové informace,
- učit se učit.

Postup:

1. Vyhledat slova, kterým žák nerozumí (podtrhnout):
 - význam neznámých slov poradí někdo ze třídy,
 - najdeme význam ve slovníku, v jiné odborné literatuře,
 - najdeme na internetu,
 - v případě dobré spolupráce mezi třídami je možno poslat žáky za

staršími spolužáky, za kolegou - odborníkem na danou problematiku apod.

2. Doplnovat neúplné informace, hledat další podstatné informace v jiných informačních zdrojích.
3. Hledat klíčová slova, myšlenky.
4. Tvořit osnovu, myšlenkovou mapu, schéma apod.
5. Namalovat obrázek k textu.
6. Shrnout obsah vlastními slovy.
7. Pracovat metodou učitel - žák. Jedná se o práci dvojic, kdy „učitel“ určuje, kolik textu přečíst, reprodukuje přečtený úsek, „žák“ klade otázky.
8. Společné čtení dvojic - každý žák čte jednu větu a okamžitě k přečtené větě utvořit otázku a odpovídat částí dané věty. (*Jabloň je ovocný strom, který roste v celé naší vlasti. Co je to jabloň? - Je to ovocný strom. Kde jabloně rostou? - Rostou v celé naší vlasti.*)
9. Vymýšlet kvízové otázky k textu se třemi možnými odpověďmi.
10. Vyhledat, které informace v textu byly nové a které z nich jsou důležité.
11. Dělat výpisky z textu.
12. Sestavit křížovku na důležité učivo.

VZDĚLÁVACÍ OBSAH JEDNOTLIVÝCH KAPITOL, POZNÁMKY K ÚKOLŮM A DALŠÍ NÁMĚTY

I. MÍSTO, KDE ŽIJEME: Naše město, vesnice

Pojmy: obec, město, vesnice, název, znak, části obce, ulice, významné budovy (radnice, škola, obchod, kostel, nemocnice), doprava v obci, plánec obce.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí.

Výstupy ŠVP:

Pracuje s dostupnými informačními zdroji * a čerpá z nich informace o své obci.

Snaží se zjistit, jak obec přišla ke svému jménu, znaku, co název a znak vyjadřuje.

Porozumí pojmům město a vesnice. Vysvětlí, co mají společného, čím se liší. Srovnává klady a zápory bydlení ve městě nebo na vesnici a dokládá je na konkrétních příkladech.

Různými způsoby vyjádří svůj vztah k místu, kde žije.

Pozná na obrázcích nejvýznamnější budovy ze své obce, pojmenuje je a řekne, k čemu slouží.

Učí se orientovat v jednoduchých mapkách a plánech obce, vyhledá v nich zajímavá místa, budovy (svoje bydliště a školu).

Popíše podle plánu cestu na určité místo.

Uvědomuje si nebezpečí v nejbližším okolí, dodržuje dopravní předpisy určené pro chodce.

* Informační zdroje, které můžete v hodinách prvouky využívat:

Zlaté stránky, kronika obce, informační a propagační materiály informačních center, pohledy, knihy a pověsti o obci, mapy, plány, průvodce, www stránky obce, besedy s pamětníky (kněz, členové

dobrovolných spolků), památníky a informační systém v obci, hřbitov - hroby významných osobností, pamětní desky na domech významných osobností.

Motivačně - evokační aktivity na úvod kapitoly:

V kruhu: Představ si místo, kde žiješ (svoje město, vesnici). Co se ti vybaví jako první? Co tady máš nejraději? Co ti nejvíc chybí, když jsi mimo domov?

Zamysli se nad tím, čeho si nejčastěji všimáš při cestě do školy, co se ti nejvíce líbí (případně nelíbí). Sděl to sousedce/ovi a ta/ten to sdělí ostatním.

Př.: *Petr říkal, že každý den, když jde ze školy, si všimne, jak se mění dům naproti škole, kde natírají fasádu.*

Dlouhodobý úkol - nafotit cyklus život stromu:

Vyberte si v blízkosti školy strom/y (ideální by byl strom ovocný, listnatý a jehličnatý). Každý měsíc jej detailně nafoťte. V průběhu jednoho roku zdokumentujte celoroční život stromu.

Cyklus možno využít koncem školního roku v tématu ROZMANITOST PŘÍRODY také ve 4. ročníku (pokud by se podařilo opatřit fotky i v měsíci červenci a srpnu). Zaměřte se na listy, pupeny, květy, plody a jejich vývoj. Vše popište (název stromu, lokalita, datum focení, aktuální počasí - měřit teplotu).

Cvičení 2, strana 3:

Pracovat s různými informačními zdroji (kronika, pověsti, staré obrázky apod.).

Zkoumat i ostatní znaky okolních měst a obcí (srovnávat je a podle obrázků předvídat, co mohou znaky znázorňovat).

Vytvořit vlastní moderní znak obce, kde žijeme.

Cvičení 3, strana 4:

Pracovat metodou SNĚHOVÁ KOULE: Po určitou dobu (5 - 7 mi-

nut) píše co nejkonkrétnější nápady na lístečky každý žák sám (např. *MĚSTO: velký hluk, náměstí, hustá doprava atd.*). Poté se spojí dvojice (trojice) a třídí napsaná slova. Může následovat ještě další spojení do čtveřic (pětic) a znovu třídít slova tak, aby se na lístečcích nic neopakovalo.

Vytvořené skupiny potom společně plní úkol 4 a).

Cvičení 4, strana 4:

V KRUHU: říkat, proč navštěvujeme město, co na vesnici není. Když bydlíme ve městě, můžeme říkat, proč navštívíme ještě větší město (např. Prahu), nebo, proč lidé z okolních vesnic jezdí k nám do města (využít vlastní zkušenosti).

Př.: *První žák: Do města jedu do nemocnice. Druhý žák: Do města jedu do nemocnice a na bazén. Další: Do města jedu do nemocnice, na bazén a do divadla.*

Cvičení 5: strana 5:

Pozorovat osoby na obrázcích - předvádět, jak se k sobě chovají lidé na vesnici, ve městě. Jak se zdraví (jestli se zdraví), co si asi povídají? Bezpečnost při setkání s cizími lidmi, na co si dát pozor.

Pracovat i s jinými obrázky (pohledy) měst a vesnic.

Cvičení 6, strana 6:

V KRUHU (nebo ve dvojicích): Proč lidé navštěvují vesnici? Proč já jezdím na vesnici (na chalupu, k babičce apod.)?

Jak se ozývá město? Jak vesnice? Poslechnout si se zavřenýma očima zvuky za oknem a prezentovat, co jsem si zapamatoval/a. Možná zopakovat na vycházce (např. v blízkosti rušné křižovatky, v parku, u lesa, na náměstí apod.)

Vyhodnocení: Jak na mě které zvuky působí? Co se mi líbí, co se mi nelíbí? Kde bych chtěl/a žít a proč (tam, kde je klid nebo ve větším ruchu)?

Kromě města a vesnic ještě oficiálně existuje pojem městys. Pokud žijete v takové obci, měli byste děti seznámit s tímto pojmem. Podrobnější informace najdete na internetu.

Cvičení 8, strana 6:

Tvoření vlastní definice je důležité pro pochopení pojmu. Motivujeme tím, že přistáli u nás Marfané, kteří vůbec nic nevědí. My máme za úkol jim vysvětlit (jednoduše a výstižně), co to je město, případně vesnice.

Zaměříme se na to, čím je město (vesnice) tvořeno/a (budovy, cesty, zeleň, lidé - počet). Možno zpracovat formou myšlenkové mapy.

Můžete propojit učivo prvouky s matematikou a se žáky vymýšlet různé příklady typu:

V roce 1600 žilo v obci Ostré 846 obyvatel. Za dvě stě let se obec rozrostla o 654 obyvatel. Po válce v roce 1950 se sem přistěhovalo 1238 lidí. Během následujících deseti let přibylo 490 lidí. Dnes má Ostré okolo 4000 obyvatel. Kdy se stalo Ostré městem?

Žáci mohou pracovat s kalkulačkou, příklady vymýšlet nebo tvořit podle skutečných podkladů, jak byla v historii osidlována konkrétní obec, kde žijí (kde je škola).

Cvičení 9, strana 7:

Můžete žákům připravit a nakopírovat zjednodušený obrázek ulice, kde je škola, náves nebo náměstí (pouze cesty) a oni na vycházce zakreslují různé objekty: budovy (obytné, jiné), dopravní značky, zeleň a vodu aj. Každá skupina může zaznamenávat něco jiného). Odhadovat, odkrokovat vzdálenosti.

Ad b, c) DOPRAVNÍ VÝCHOVA: Jací mohou být chodci, řidiči, cyklisté, jaká nebezpečí nám kde hrozí a proč?

Možno spolupracovat s městskou policií, naučit se přecházet přechody za její asistence.

Dopravní značky je možno malovat, vyrábět z papíru a špejlí, imitovat různé situace v silničním provozu. Použít značky, autíčka, chodci = figurky např. z Lega.

Strana 10, 11: PRÁCE S PLÁNKEM OBCE

Při práci s plánkem upřednostňujeme „bádání přímo v terénu“, kde

konfrontujeme realitu s nákresem. Ve velkých městech vybereme jen část, kde máme školu. Dojíždějící žáci mohou hledat na plánu své obce části a ulice, kde bydlí.

Jednoduché plánky (náves, náměstí, ulice, kde je škola apod.) můžeme společně vytvářet - nejlépe ale začít trojrozměrnými plánky (karton, krabičky = budovy, provázky = cesty apod.).

Hlavním úkolem je umět „číst“ v plánu podle legendy a popisovat různé cesty - trénujeme ve dvojicích. Popis cest nacvičovat pomocí hádanek: *Vyrazíme od novinového stánku. Zahneme doprava. Jdeme podél potoka. Přejdeme lávku na protější břeh. Kam dojdeme? Ke koupališti.*

Nebo si zvolíme jeden start a cíl a hledáme nejkratší cestu, nejdelší, nejbezpečnější, takovou cestu, abychom mohli dát dopis na poštu, koupit si zmrzlinu a pod. Každá dvojice prezentuje jednu cestu.

Cvičení 12, strana 10:

Shromáždit obrázky význačných budov v naší obci (pohledy, fotky). Uspořádat výstavku.

Obrázky třídít do různých skupin (obytné domy, úřady, školy, obchody, památky aj.).

DALŠÍ ÚKOLY S OBRÁZKY:

KIMOVY HRY (který obrázek zmizel, přibyl, přemístil se, vyjmenovat obrázky, jak jdou za sebou atd.).

Žáci tvoří HÁDANKY (*Je to vysoká budova, má věž, na ní kříž...*) a ostatní hádají název budovy.

Hádanky ANO - NE, kdy se žáci ptají a ten, kdo zadává hádanku, může odpovídat pouze ANO nebo NE (*Je to vysoká budova? - Ano. Má věž? - Ano.*)

Přimíchat obrázky z jiných měst a hádat, které sem nepatří.

Seřadit obrázky tak, jak jsou budovy rozmístěny po cestě z náměstí ke škole apod.

Rozstříhat obrázky a skládat (vynechat některý díl a dokreslovat - porovnávat se skutečností).

Skupinky si vyberou obrázek a ztvární (scénkou, pantomimou) si-

tuaci, která se v budově odehrává (pošta, obchod, hrad aj.).
Řadit budovy podle stáří, velikosti, tvarů, potřebnosti. Vybrat historické budovy (schovat pro lekci 6). Vysvětlit pojem historické (starobylé) budovy.

Cvičení 13, strana 11:

ŘEŠENÍ: pokladna - prodavačka - obchod; lék - lékárna - lékárnice; kostel - kříž - kněz; radnice - radní - razítko.

Cvičení 14, strana 11:

Dopravní výchova - bezpečná cesta obcí.

Cvičení 17, strana 13:

MYŠLENKOVÁ MAPA - jde o souhrnný úkol, který můžeme také na základě splnění požadavků hodnotit.

Požadavky upřesněte podle aktuální situace ve vaší obci, případně určete, kolik konkrétních pojmů by mělo být minimálně u každého tematického okruhu (např. 10 obchodů, kam chodí nejčastěji nakupovat, 5 škol, 3 důležité úřady).

Použijte velký balicí papír. Vhodnější je nejdříve psát každý pojem na samostatný lístek a až na závěr je uspořádat na plochu papíru a nalepit spolu s obrázky.

Pozor na přehlednost (nadřazené pojmy psát větším písmem, zvýraznit barevně). Nadpis - nejvýraznější.

Myšlenkové mapy vyvěste ve třídě nebo na chodbě a žáci vybírají, která se jim líbí, která je přehledná, originálně zpracovaná apod.

Hodnocení myšlenkové mapy

a) hodnocení žáky:

Myšlenkové mapy vyvěste a žáci mohou vybrat, která práce se jim líbí, která je přehledná, originálně zpracovaná apod.

Děti se mohou také podílet na hodnocení ústní prezentace, kdy každý žák jednoduše představí svoji mapu - kterou obec nebo část obce zpracoval, jak se mu pracovalo, jak se práce povedla, co bylo nej-

obtížnější). Při hodnocení ústního projevu se zaměříme na srozumitelnost, hlasitost a obsah projevu.

b) hodnocení učitelem - učitel oboduje:

- všechny správné pojmy, informace, které odpovídají požadavkům,
- u písemného výstupu přehlednost, úpravu a grafickou stránku včetně obrázků (stanovit např. max. 5 bodů a za větší nedostatky odpovídající počet bodů strhnout.).

Všechny získané body sečíst a stanovit známku podle procentuální úspěšnosti.

OPAKOVACÍ CVIČENÍ: (M = město, V = vesnice)

Zakroužkovat písmeno pod M nebo pod V, jestli toho, jestli daný výrok charakterizuje město nebo vesnici.

	M	V
1. Mnoho domů, ulic, křižovatek.	B	R
2. Lidé se znají a zdraví se.	U	Y
3. Více dopravních prostředků.	D	K
4. Nemocnice a jiná zdravotnická zařízení.	L	S
5. Klid a větší spojení s přírodou.	A	I
6. Více pracovních příležitostí a obchodů.	Š	N
7. Lidé mají dvorky a zahrádky.	P	T
8. Náves a obecní úřad.	O	Ě

Tajenka: BYDLIŠTĚ.

Vysvětlit tajenku a vymýšlet další slova s podobnou stavbou, týkající se obce (rodiště, parkoviště, stanoviště, letiště, výstaviště, pracoviště aj.). Vysvětlovat jejich význam.

Úkol vyhodnotit podle tabulky v kapitole HODNOCENÍ.

PROBLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Co uděláš, když na ulici najdeš/ztratíš peněženku, klíče? Jaký je správný postup?

Možno pracovat ve skupinách - navrhnout řešení, vymyslet vlastní postup a ten potom konzultovat např. na místním úřadě, na městské policii.

II. MÍSTO, KDE ŽIJEME:

Okolí naší obce, místní krajina na podzim

Pojmy: typy krajin (rovinatá, kopcovitá, hornatá, zemědělská, průmyslová, lesnatá, rybníčnatá), poloha obce v krajině, místní oblast (kraj, krajské město), okolní obce - města a vesnice, přírodní a umělé prvky v naší krajině (pozorování z různých stanovišť - orientační body), vodní zdroje, místa v okolí, která mám rád, co se v krajině mění na podzim, znaky podzimu.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Začlení svou obec do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí.

Rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost.

Výstupy ŠVP:

Začlení svou obec do příslušného kraje, zná sousední obce, krajské město.

Pozoruje okolní krajinu a popíše její změny na podzim.

Okolní krajinu s nejdůležitějšími přírodními i umělými prvky slovně popíše (na základě obrázku, fotky, sledování v terénu), krajinu vymodeluje nebo nakreslí. Zjistí, co se změnilo za poslední roky.

Rozlišuje různé typy krajin. Přiřadí krajinu, ve které žije, ke správnému typu a hodnotí její estetické hodnoty. Navrhne, co by se tady dalo změnit k lepšímu.

Orientuje se v okolní krajině, popíše cestu na určené místo.

Rozliší nebezpečná místa v nejbližším okolí, dodržuje zásady bezpečného pohybu.

Motivačně - evokační aktivity na úvod kapitoly:

POHYBOVÁ AKTIVITA:

Skupiny i jednotlivci vytvoří ze svých těl (vleže, v předklonu, ve stoje) - rovinu, vysokou horu, kopcovitou krajinu, hluboký les.

POZNÁVÁME PLODY PODZIMU: Připravit různé druhy ovoce, zeleniny, látkový sáček, šátek na zavázání očí, nůž, tácek.

Porovnávat tvar, velikost, chuť, vůni. Udělat příčný řez a pozorovat jablko, hrušku a švestku. Možná nakreslit obrázky, udělat výstavku. Jak se ovoce a zelenina uchovává v zimě?

Cvičení 1, strana 14:

Které místo má kdo rád v okolí svého bydliště? Možná sdělit ve dvojici a každý řekne, co se dověděl. Nebo sdělovat ve čtyřčlenných skupinkách. Skupina vybere nejlepší projev.

Cvičení 5, strana 16:

PĚTILÍSTKY na roční období. Př.: **PODZIM**

Jaký je? *barevný, sychravý, strakatý, školní, mlhavý*

Co se na podzim děje? *fouká, prší, krátí se, ochlazuje se*

Co se ti na podzimu líbí? *Líbí se mi barvy v přírodě.*

Co tě první napadne, když se řekne podzim? *drak*

Cvičení 6, strana 16:

Pro ucelený obrázek místní krajiny by bylo nejlepší absolvovat vyhlídkový let nebo pozorovat okolí z rozhledny, vysoké věže.

Co tvoří okolní krajinu? Možná pracovat metodou **SNĚHOVÁ KOULE**. Pro názornost - psát na různě barevné lístky (*lesy, louky, pastviny - zelený lístek, vodní plochy - modrý apod.*).

Potom vytvořit dvojice - trojice, které srovnávají své nápady a vytřídí je tak, aby se žádná slova neopakovala. Lístičky se stejnými slovy se dávají na sebe.

Na základě pozorování a zápisků společně vytvořte výukový obraz **OKOLÍ NAŠÍ VESNICE (NAŠEHO MĚSTA)**. Udělejte koláž různých obrázků, vytvořte i reliéf krajiny apod.

Třídou lze rozdělit do skupin a každá skupina zpracuje jednu část okolní krajiny. Nakonec se všechny části spojí.

Cvičení 7, 8, strana 16 - 18:

Pracujte s různými obrázky krajin (z časopisů, pohlednic).
Přiřadit obrázky k jednotlivým reliéfům (rovina, kopce, hory).
Vymodelovat reliéfy z modelíny, novinového papíru. Určit, který typ se nejvíce podobá naší krajině.

Cvičení 11, strana 20:

Sdělovat si zážitky z návštěvy okolních obcí - za jakým účelem tam žáci jezdí, co se jim tam líbí. Odhadovat, do které vesnice, bych došel/šla pěšky, na kole, kam musíme jet autem, autobusem. Možno zjistit, kolik stojí jízdenka (u žáků dojíždějících z okolí).

Zjistit (z průvodce, na internetu z informačních materiálů) do jakého kraje naše obec spadá, co se nachází v krajském městě.

Připravit výstavku pohlednic okolních obcí i krajského města.

OPAKOVACÍ CVIČENÍ

Procvičovat různými způsoby popis cest (podle plánu, podle mapky i z paměti) do zajímavých míst v okolí. Kam dojdeme pěšky, kolik je to km, kam musíme jet autobusem, vlakem?

Možno zkusit k popisům cest vytvořit i jednoduché náčrtky podle obrázku ve cvičení 11.

Cvičení 12, strana 21:

Zajímavá místa v okolí mohou žáci mapovat formou HÁDANEK:
Je to nejznámější kopec v okolí.

Spojit se za ruce, vytvořit potok, řeku, rybník, vleže znázornit vlnky na vodě, postavit z těl kopec, horu.

Cvičení 13, strana 21:

Řešení: kopcovitá, průmyslová, lesnatá, krajské, rybníčná, hornatá, rovinatá. Tajenka KRAJINA.

PROBLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Připravit plán jednodenního pěšího výletu do blízkého okolí obce s nákresem cesty, programem a časovým rozvrhem.

III. LIDÉ KOLEM NÁS:

Já, moje rodina, kamarádi i ostatní lidé

Pojmy: rodina - členové rodiny a jejich role, povinnosti, příbuzenské vztahy, generace - dospělí, děti, cizinci, významní představitelé obce, mezilidské vztahy - tolerance, netolerance - nesnášenlivost, šikana, týrání.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi.

Projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům.

Zařazen i výstup z kapitoly ČLOVĚK A JEHO ZDRAVÍ: Chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná. V případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě. (Cvičení 8, 9).

Výstupy ŠVP:

Chápe význam rodiny a svoje místo v ní.

Rozlišuje různé příbuzenské vztahy v rodině, generační vztahy.

Chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu/jí nepříjemná. Rozpozná nebezpečí v mezilidských vztazích (šikana, týrání, zneužívání).

V případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě.

Uvědomuje si svoje povinnosti v rodině a učí se je plánovat a pravidelně plnit.

Projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků, jejich přednostem i nedostatkům.

Ve třídě se podílí na pěstování bezproblémových vztahů, uplatňuje slušnou komunikaci (omluva, prosba, poděkování).

Zajímá se o lidi, se kterými žije v jedné obci (v části města), dodržuje pravidla slušného i bezpečného chování (pozdrav, ostražitost před neznámými lidmi).

Cvičení 1, strana 22:

Koho nejčastěji potkávám - říkat v kruhu, postupně. Každý následující žák zopakuje, co řekli předcházející spolužáci, přidá další osobu. („*Já potkávám poštačku. Hanka potkává poštačku a já potkávám spolužačku Petru...*“).

Beseda o bezpečném soužití mezi lidmi, na koho a na co si musíme dávat pozor - možno sehrát jako scénky, pantomimu: cizí člověk ti nabízí bonbóny, svezení autem, láká tě někam.

Cvičení 2, strana 22:

Prodiskutujte vlastní definice slova rodina ve skupince (dvojice - čtveřice) a vyberte jednu nejvýstižnější. Veřejná prezentace vybraných definic.

Cvičení 3, strana 22:

VOLNÉ PSANÍ: Jakou rodinu bych si přál/a mít?

Lze vytvořit i **RODINNÝ SOCIOGRAM:**

S kým z rodiny bych chtěl/a jet na výlet?

Komu se svěřím se špatnou známkou?

Kdo mi pomůže s úkolem do matematiky?

S kým trávím během týdne nejvíc času?

Kdo se o mě stará, když jsem nemocný?

Kdo mě rozveselí, když je mi smutno?

Několik žáků vytvoří **FOTO (SOCHU)** velké rodiny. Každý člen rodiny má určitou roli (otec, maminka, babička atd.) a předvádí svoji obvyklou činnost. Najednou celá rodina „zkamení“ a vznikne socha. Ostatní žáci hádají, kdo je kdo.

Cvičení 4, strana 23:

Nejdříve pracovat ve dvojicích: zapisovat na lístečky všechny členy rodiny, jejichž název znám - první z dvojice píše mužské členy a druhý píše ženské členy rodiny. Potom dvojice skládá lístečky k sobě, kdo ke komu patří (sestra - bratr). Jestliže některý název chybí - dopsat, aby nezůstal žádný lístek lichý.

Hledat ve cvičení v sešitě, na které názvy jsme zapomněli (případně říci, co kdo měl navíc).

Tvořte ve dvojicích **HÁDANKY** na jednotlivé členy rodiny. (Př. *Je to maminka mé maminky. - Babička.*) Vždy si jeden žák z dvojice vylosuje jedno slovo a k němu vytvoří hádanku. Je možno mít zpracovaný list s nápovědou a kdo si neví rady, může použít nápovědu. List s nápovědou - vytvořte společně:

Babička - manželka dědečka, maminka maminky či tatínka.

Dědeček - manžel babičky, tatínek maminky, tatínek tatínka.

Kým všim jsem já? (*Jsem synem svých rodičů, bratrem, vnukem...*).

Kým nejsem a ještě dlouho nebudu (dědečkem).

Cvičení 6, strana 25:

VLASTNOSTI LIDÍ - žáci si vylosují lístečky, na nichž jsou napsány různé vlastnosti. Spojují se do dvojic vždy dvě protikladné vlastnosti (*drzý - slušný*).

VARIANTA: Na lístečcích jsou jen kladné vlastnosti a každý žák má říci protiklad.

Nejdříve říkat ústně, jaké mohou být oči (*velké, kulaté, modré, tmavé, hnědé, zelené, kočičí, veselé*) i další pojmy v tabulce.

Cvičení 7, strana 25: OSV - Péče o dobré vztahy

Sestavit pravidla, jak se máme chovat jeden k druhému, abychom byli všichni v naší třídě spokojeni.

Každá dvojice vymyslí 2 - 3 konkrétní pravidla, napíše je na proužky papíru. Proužky vyvěsíme na viditelné místo a každý žák má 3 barevné lepicí štítky, které může nalepit k těm pravidlům, která vybere jako nejlepší.

Hodnocení: Jak se mi pracovalo? Jak se mi cvičení líbilo?

Cvičení 8 a 9, strana 26, 27:

OSV: Aserktivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci.

Mapovat nebezpečí při cestách městem, vesnicí, která hrozí od dětí (šikana, ubližování) i od dospělých (únosy, zneužívání).

Na obrázku je znázorněno 11 různých situací, do kterých se děti při cestě do školy dostaly: 1. cizí pán s volně pobíhajícími psy, 2. listonoška, 3. podivný muž v černém oblečení schovaný za stromem, 4. neznámá paní nabízí bonbóny, 5. stará babička, 6. paní učitelka, 7. kominík, 8. neznámý pán nabízí svezení autem, 9. starší žáci po dětech házejí kameny, 10. uklízečka, 11. starší hoši žádají svačinku, peníze.

Rozlišit, která situace (osoba) může být nebezpečná a proč.

Rozdělit třídu na 11 skupinek a každá skupina se zabývá jednou situací (přehrát formou scénky). Při přehrávání situací lze pracovat s dvěma variantami: správné (bezpečné), příp. nesprávné (nebezpečné) chování.

Zaměřit se na asertivní komunikaci - odmítnutí nepříjemného jednání, nebo naopak slušný pozdrav, případně odpověď na otázku (paní učitelky, paní poštačky apod.).

Diskutovat o dalších nebezpečných situacích z vlastní zkušenosti, aktuálně z tisku (týrání, sexuální obtěžování, zneužívání apod.). Hledat odpovědi na otázky Komu se svěřit? Kdo mi může pomoci? Vyhodnocení cvičení:

Jak se mi pracovalo? Co se mi líbilo? Nelíbilo? Co nového jsem se dověděl/a, naučil/a?

Cvičení 10, strana 28:

Tajenka: TOLERANCE.

Porozumění pojmům tolerance, netolerance. Význam slov hledat ve slovnících.

Na konkrétních případech ukazovat a přehrávat tolerantní projevy chování (případně netolerantní).

Cvičení 11, strana 29:

Potřebné informace zjistit na matrice, případně na internetových stránkách obce.

Je možno zjistit i další informace týkající se počtu obyvatel (např. kolik dětí se za rok narodí, kolik se přistěhuje, odstěhuje, kolik obyvatel by naše vesnice potřebovala, aby se stala městem? Atd.)

Multikulturní výchova:

Společně zkoumat život cizinců ve městě i ve škole. Zjistit, odkud jsou, proč jsou u nás, jak a kdy se sem dostali, co tady dělají, co máme podle nich společného, v čem se oni liší.

Připravit pro cizince ANKETU: Co se jim tady líbí, nelíbí? Jestli se chtějí vrátit domů? Atd.

Cvičení 12, strana 29:

ROZHOVOR s některou zajímavou osobností vaší obce. Možno připravit otázky a rozhovor opravdu prezentovat - např. ve školním časopise nebo v obecním zpravodaji.

Cvičení 13, strana 29:

VÝVĚSNÍ TABULE: Zaměřit se na instituce, s nimiž žáci mohou přijít do styku, které jsme hledali např. v plánu obce a které by žáci měli znát. Možno pracovat ve skupinách - každá skupina si vylosuje jednu instituci (nebo vybere např. podle toho, že tam někoho zná), shromáždí obrazový materiál (pohledy, fotografie), vypíše jména osobností. Na závěr všechny části nalepíme na velký arch a vznikne vývěska.

OPAKOVACÍ CVIČENÍ:

Vytvořit MYŠLENKOVOU MAPU - LIDÉ KOLEM MĚ (zaměřit se na tematické okruhy rodina (blízká, vzdálenější), škola (dospělí, spolužáci), ostatní lidé, se kterými se přicházím do styku (v kroužcích, obchodech, v dopravních prostředcích, u lékaře). Vyznačit, kdo může být nebezpečný a proč.

PROBLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Většinu obcí nejvíce trápí VANDALISMUS.

Kdo je to vandal, co dělá, jací to jsou lidé, jak je možno vandalismus řešit, jaká opatření je třeba učinit? Co navrhujete?

Setkáváte se s projevy vandalů ve vaší obci? Co zničili? Zjistěte konkrétní případy a postihy. Co se stane, když vandaloové jsou ještě děti? Kdo je potrestán a jak? Jak bys je potrestal/a ty?

IV. LIDÉ KOLEM NÁS:

Co kdo dělá - práce, zájmy, koníčky

Pojmy: Povolání - profese, obchody, firmy, práce fyzická a duševní, sezónní.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností.

Výstupy ŠVP:

Rozumí pojmům povolání (profese).

Orientuje se v různých profesích - co kdo dělá a čím je užitečný (v rodině, v okolí).

Chápe význam a potřebu různých povolání, pracovních činností a význam práce.

Mapuje, jaké firmy a řemesla fungují v obci, v okolí svého bydliště.

Cvičení 1, strana 30:

V KRUHU: Tvořit věty na povolání. Každý žák vymyslí jednu větu: Kominík - co dělá, jak vypadá, čím je zvláštní.

Možno tvořit HÁDANKY (*Je celý černý a vymetá komíny.*)

Lepicí lístečky s názvy povolání (mužský a ženský rod: KADEŘNÍK - KADEŘNICE, PRODAVAČ - PRODAVAČKA). Nalepit žákům lístečky na záda a ti mají za úkol beze slov vytvořit dvojice patřící k sobě. Dvojice předvede své povolání pantomimou nebo napoví slovem či obrázkem. Ostatní hádají.

Zpívat PÍSNÍČKY, v nichž se objevují názvy povolání.

Cvičení 5, strana 31:

Spojit děti, které si vybraly stejnou budovu. Prodiskutují a zkontrolují svoje návrhy profesí, doplní si společně další.

METODA OBÍHAJÍCÍ FLIPY:

Rozdělit třídu na 5 skupin. Každá skupina si vylosuje jeden významový okruh, k němuž bude na obrázku vyhledávat povolání:

1. Jídlo (stravování),
2. Poučení a zábava,
3. Zdraví,
4. Bydlení,
5. Doprava.

Každá skupina zapisuje určitou barvou povolání, která patří do daného významového okruhu - na velký arch papíru s příslušným nadpisem (povolání psát do sloupce pod sebe - pro lepší orientaci). Po několika minutách si skupiny papíry vymění. Přečtou si náměty na archu, udělají otazník u toho, čemu nerozumí, s čím nesouhlasí a doplní, na co předchozí skupina zapoměla. Výměna proběhne tolikrát, až každá skupina dostane zpět svůj původní arch. Následuje vysvětlení „otazníků“ - podle barvy poznáte, kdo se koho na co ptá.

DALŠÍ ÚKOLY:

Připsat další povolání, která k danému okruhu patří.

Určit, která povolání:

jsou fyzicky náročná (těžká práce); vykonávají jen muži a proč; vykonávají rodiče, příbuzní; jsou závislá na počasí (sezónní); Jaké vzdělání (školy) lidé ke své práci potřebují?

Cvičení 6, strana 32:

Pokud to lze - zorganizovat exkurzi do některého podniku.

Loga a upoutávky různých firem lze získat na různých propagačních materiálech obce. Vhodné je také pracovat se Zlatými stránkami a v nich hledat různé objekty.

Cvičení 10, strana 35:

Řešení: instalatér, zedník, uklízečka, prodavačka, malíř, zpěvák, spisovatel, pilot, kominík, kadeřnice, zahradník, policista, sestřička, traktorista. Tajenka: NEZAMĚSTNANOST.

OPAKOVACÍ CVIČENÍ:

Podobnou křížovku (jako ve cvičení 10) mohou žáci vymyslet sami jako opakovací cvičení určené k hodnocení. (Indicie k povoláním lze psát slovně i malovat). Ke každému povolání by měli umět říct nebo dopsat, co lidé jednotlivých profesí dělají.

Cvičení 11, strana 36:

Při vymýšlení povolání zapojit fantazii (*perníkář/ka, baňkař/ka, svícnař/ka, cukrář/ka, dárkovač/ka, balíčkář/ka, ozdobník/nice atd.*)

Cvičení 14, strana 37:

PĚTILÍSTEK: PRÁCE

Jaká je (může být)? *těžká, zajímavá, náročná, důležitá, fyzická, duševní, zábavná, nebezpečná atd.*

Práce člověka: *šlechtí, žíví, uspokojuje, zajímá, zaměstnává, naplňuje, vyčerpává, procvičuje, zdokonaluje, baví atd.*

Která práce je podle tebe nejdůležitější? *Důležitá je každá práce, která přináší užitek.*

Na čtvrtém řádku pětilistku mohou žáci také zapisovat rčení o práci (vyhledávat ve slovníku): *Práce šlechtí člověka. Bez práce nejsou koláče. Kdo nepracuje, ať nejí. Komu se nelení, tomu se zelení.*

Čím bys chtěl/a být? Co bys chtěl/a v životě dělat?

PROLÉMOVÉ ÚKOLY NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Jsi starostou vaší obce. Která povolání bys v obci podporoval, která by tam měla být, aby se lidem žilo dobře? Proč?

Ve dvojicích předvedte situaci a rozhovor, kdy neznámý člověk (v roli opraváře, technika, kominíka) se chce dostat do domu pod záminkou, že něco zkontroluje, opraví, zapíše. Dítě je samo doma a nesmí do domu nikoho pustit. Musí cizího člověka slušně, ale důrazně odmítnout a odkázat ho na dobu, kdy budou doma rodiče. Role vystřídat.

Vyhodnocení v kruhu. Jak jsem se cítil/a v roli dítěte, dospělého? Co mi dělalo potíže? Která dvojice předvedla situaci nejlépe? Zažil/a jsem už podobnou situaci? Jak jsem ji vyřešil/a?

V. LIDÉ A ČAS: Začíná nový rok

Pojmy: loni, letos, kalendář, Nový rok - školní rok, roční období, den, týden, měsíc, rok, čas, měření času, sekunda, minuta, hodina, hodiny, režim dne, současnost a minulost v našem životě, narození, mládí, stáří, smrt.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka; na příkladech porovnává minulost a současnost.

Výstupy ŠVP:

Porozumí pojmu čas, dovede zjistit čas na hodinkách, změřit čas na stopkách. Používá správné jednotky pro měření různě dlouhých časových úseků.

Využívá časové údaje při řešení různých situací v denním životě, učí se plánovat a odhadovat čas, být dochvilná/ý (režim dne).

Orientuje se v ročních obdobích, v jednotlivých měsících.

Rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Uplatňuje poznatky o sobě, o své rodině. Na příkladech z vlastního života i ze života svých blízkých porovnává minulost a současnost.

Motivačně - evokační aktivity na úvod kapitoly:

V KRUHU: Kolik je hodin? Kolik bylo před hodinou? Kolik bude za hodinu? Kde všude v nejbližším okolí můžeš zjistit kolik je hodin? Kterou hodinu během dne máš nejraději? Proč? Který den v týdnu máš nejraději a proč? Který den v týdnu nemáš rád/a a proč? Které roční období je podle tebe nejpříjemnější, nejméně příjemné?

POHYBOVÉ AKTIVITY: Sedět rovně, spojit dlaně nad hlavu, narovnat záda (lokty od sebe, hlavu vyšroubovat nahoru). Říkat pomalu některou z uvedených básniček a současně cvičit hlavou (úklony vpravo, vlevo, otáčení dozadu a zpět, ohýbat hlavu dolů a zpět).

BÁSNIČKY: *Tik, tak hodiny, nevyjdete z rodiny.
Čtvrt, půl, tři čtvrtě, celá, pověz mi, rafičko, kolik to dělá.*

HÁDANKY: na dny v týdnu, měsíce v roku. (*Je to den v týdnu, který je posledním pracovním dnem. Dnes je úterý - který den byl včera, který den bude zítra? Je to měsíc, kdy začínají prázdniny. Který měsíc byl před ním, který bude po něm.*)

Cvičení 1, strana 38:

Vyzkoumat, kdo ze školy (z obce) se narodil přesně 1. 1.? Kolik má roků?

Cvičení 2, strana 38:

Zjistit, kde všude se v obci měří čas - hodiny na věži (jejich historie, zajímavosti), orloj.

Cvičení 3, strana 39:

Společně vymyslet jednoduchou definici pojmu ČAS - doba, která stále plyne, nikdy se nezastaví. Můžeme hledat vysvětlení také v encyklopediích (bývá ale dost složité - čas jako fyzikální veličina).

Cvičení 4, strana 39:

ODHAD ČASU: čtveřice nebo dvojice. U různých činností nejdříve odhadnout, jak dlouho asi trvají a pak činnost změřit na stopkách a konfrontovat odhad se skutečností. (Např.: napsat jméno, příjmení, zavázat tkaničku, vytáhnout pero z pouzdra, vyčistit zuby, učesat se, cesta ze třídy do šatny atd.)
Naučit se odhadovat 1 sekundu (říci si jednadvacet), případně 1 minutu.

Cvičení 7, strana 41:

DISKUSE - co nikdy nemůžeš stihnout? Proč? Který den máš nejvíce úkolů? Jak je máš naplánované? Pamatuješ si den (v poslední době), kdy jsi stihl/a hodně činností? Jakých? Proč někdo stihne vše a jiný „věčně nestihá“, chodí všude pozdě?

Při plánování úkolů dle obrázku - možno činnosti různě zkombinovat (pošta + nákup, pošta + tenis atd.), podle toho, které objekty se nacházejí při jedné cestě.

Možno vymyslet i jiné kombinace úkolů podle plánu vaší obce. Vytvořený plán může být slovní i obrázkový s časovým harmonogramem. Čas potřebný na jednotlivé činnosti si mohou žáci dopředu změřit.

Cvičení 8, strana 41:

Diskutovat o volnočasových aktivitách, kolik kdo má pohybu, čemu se kdo věnuje, co by podle správného životního stylu měly děti ve volném čase provozovat. Jak se zbavit (omezit) zlodějů času? Čím je nahradit, abychom byli zdraví?

Cvičení 9, strana 42:

PRÁCE S KALENDÁŘEM - přinést různé typy kalendářů.

Ještě před přečtením mohou žáci předvídat (**BRAINSTORMING**), co by v odborném textu o kalendáři mělo být napsáno. Svoje návrhy pak srovnávají se skutečností. Vysvětlit neznámé pojmy. Další zajímavosti hledat v encyklopediích nebo na internetu. Srovnávat minulost (staré kalendáře) a současnost.

Při čtení textu možno použít metodu **OTÁZKY A ODPOVĚDI** - žáci čtou ve dvojici. Po přečtení každé věty jeden z dvojice utvoří otázku a druhý odpoví údaji z textu. (*Co to je kalendář? Kalendář je seznam dní a měsíců jednoho roku.*)

Zkoumat kalendář důležitých akcí naší školy (obce) - pokud existuje, případně společně vytvořit vlastní kalendář.
Vytvořit kalendář svátků během celého roku.

Cvičení 11, strana 43:

POHYBOVÁ AKTIVITA: Pohybujte se prostorem jako mimina, školáci, jako stařenky.

Formulář na průkazku můžete žákům nakopírovat, aby si jej mohli nalepit na tvrdší karton. Na čistou stranu mohou nakreslit svůj portrét (nalepit foto).

Podle průkazek porovnávat výšky spolužáků, seřadit hmotnost od nejmenší po největší, zjistit např. kolik dětí ve třídě má modré oči. Porovnat otisky palce a pozorovat je lupou, seřadit žáky podle rozpětí paží, vymýšlet si další úkoly.

VÝSTAVA: rodinné fotografie. Každý žák může připravit na výstavku koláž fotek ze své rodiny - buď průběh svého života od narození - dosud, nebo více členů rodiny od nejmladšího po nejstaršího, nebo některé členy rodiny v době, kdy každý chodil do školy. Srovnávat, jak se oblékala babička jako školačka, maminka či tatínek a jak se oblékáme my. Fotky opatřit popisky, ze kterého roku jsou, aby bylo zřejmé, jak je fotka stará a kolik roků osoba na fotce v té době měla.

VARIANTA: Vytvořte si ve třídě stonožku (či jiný motiv), kde do každého dílku dáte fotku jednoho žáka s datem narození. Žáky seřadte od nejmladšího k nejstaršímu a stonožku umístěte na viditelné místo.

Cvičení 12, strana 44:

Pokud mají děti k dispozici, mohou přinést a prezentovat svoje Deníčky dětátka.

Možno hrát NA BUDOUCNOST. Ve dvojici vždy jeden představuje druhého za mnoho let. (*Vidím vysokou ženu Janu, inženýrku, která vynalezla nového pomocníka do kuchyně. Vidím staršího muže sportovní postavy, který nezapře bývalého fotbalistu a dnes úspěšného trenéra reprezentace.*)

PROLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Zjistit, kdo je nejstarší a nejmladší obyvatel/ka obce, v kterém roce se narodil/a, kolik má roků. Připravit několik otázek na rozhovor týkajících se receptu na dlouhověkost.

VI. LIDÉ A ČAS: Život dříve a nyní

Pojmy: minulost, současnost, budoucnost, dříve, nyní, historické památky, pověsti a báje spjaté s obcí, slavní rodáci, proměny způsobu života, bydlení, věci.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije.

Uplatňuje elementární poznatky o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost.

Výstupy ŠVP:

Aktivně se zajímá o minulost i současnost obce, čerpá z informačních zdrojů, kroniky, návštěvy památek, muzea aj.

Podílí se na přípravě výstavy na téma minulost a současnost obce. Přispěje vhodnými materiály či exempláři. Snaží se zjistit jejich původ, účel.

Interpretuje některé pověsti a báje spjaté s místem, v němž žije.

Do plánu obce zakreslí nebo v plánu najde kulturní či historické památky obce. Popíše cestu na některou z nich. Zajímá se o dobu jejich vzniku, zkoumá důležitá fakta o vybrané památce.

Pojmenuje významné rodáky, snaží se o nich i o době, kdy žili, zjistit důležité informace.

Vyhledává v plánu obce, které ulice se jmenují podle významných osob.

Mapuje, jak se obec za poslední roky změnila. Navrhuje, co by se mělo zlepšit v nejbližší době. Na konkrétních příkladech se snaží porovnat minulost a současnost obce a života lidí v ní.

Motivačně - evokační aktivity na úvod kapitoly:

V KRUHU: Vzpomeň si na film, jehož děj se odehrával velmi dávno (může jít i o pohádku). Co se ti na životě lidí tehdy líbilo, co bys s nimi vyměnil/a? Co bys naopak zažít nechtěl/a?

Sdílet si ve dvojicích.

STAROBYLÉ HRY A ZÁBAVY:

Zlatá brána, Čáp ztratil čepičku, Všechno lítá aj.
Pranostiky a pořekadla o lednu, únoru.

Cvičení 1, strana 45:

Návštěva muzea, infocentra, historických památek v obci. Sběr materiálu na výstavku ŽIVOT DŘÍVE A NYNÍ.

KIMOVA HRA: Kolik obrázků si zapamatuješ? Jako pomůcku na zapamatování je možno vytvořit příběh: *Pisař vzal kalamář s inkoustem a začal psát dopis, aby ho odvezl posel nebo kočí s koňmi. Pero namočil v kalamáři. Zašpinil si od inkoustu bílou košili. Chtěl ji vyprat na valše, ale nejdřív musel donést uhlák s uhlím. Musel zatopit v kamnech a ohřát si vodu. Tu nalil do necek.*

Cvičení 2, strana 45:

Můžeme žáky navést, ať se inspirují starými filmy, pohádkami a zaměří se na to, jak lidé žili, bydleli, co dělali, jak cestovali, jaké měli pomocníky (nástroje) při práci atd.

Pracovat metodou SNĚHOVÁ KOULE:

1. Spojit se do dvojic (příp. trojic) - projít všechna slova a ta, která se opakují, dát na sebe.
2. Spojit se do větších skupin (čtveřic - šestic) a udělat totéž jako v bodě 1.

Každá skupina má před sebou hromádku slov o starých časech. Členové skupiny slovům rozumějí a žádná slova se neopakují.

3. Lístičky je možno nalepit na arch papíru a vznikne POJMOVÁ MAPA na téma STARÉ ČASY.

Můžeme se pokusit lístičky rozřídít tematicky: PRÁCE A ŘEMESLA, BYDLENÍ A VYBAVENÍ DOMÁCNOSTI, DOPRAVA, ŽIVOT NA ZÁMKU, STRAVOVÁNÍ, MÓDA aj. Pokud rozřídíme lístky podle témat a nalepíme tematicky uspořádané - vznikne MYŠLENKOVÁ MAPA.

Vhodné je rozpracovat jednu mapu společnou - na velký arch papíru a v průběhu tématu do ní mohou žáci nově nabyté poznatky doplňovat nebo přidávat obrázky aj.

TEST NA OPAKOVÁNÍ UČIVA O LÁTKÁCH

1. Svět kolem nás tvoří:

- D jen lidské výtvoř
- B příroda a lidské výtvoř
- V jen živá a neživá příroda

2. Lidské výtvoř:

- R vymysleli a vytvořili lidé
- P vznikly samy
- K vytvořila je příroda

3. Lidské výtvoř jsou:

- I přehrada, písek, okno
- A sůl, náušnice, stůl
- O auto, jogurt, chléb

4. Neživé přírodniny jsou:

- C koza, skála, slepice
- S smrk, pařez, mraky
- N voda, slunce, kámen

5. K výrobě knih slouží:

- T stromy
- J půda
- R ovoce

6. Ve vodě se rozpouštějí:

- Y dřevo, olej, vosk
- O cukr, sůl
- A písek, sklo, kámen

7. Který řádek je správně?

- Z skupenství kapalné, voda zmrzne, pára
- S skupenství plynné, voda se vypařuje, pára
- H skupenství pevné, voda tuhne, déšť, rosa

Z písmen u správných odpovědí slož tajemku:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

8. Hořlavou látkou není:

- E dřevo
- U plast
- A kámen

9. Kapalnou látkou není:

- A benzín
- U písek
- O olej

10. Změnou teploty tuhne a taje:

- P kámen, papír
- V dřevo, kov
- R vosk, voda

11. Lidé dýchají:

- U kyslík
- Y dusík
- A ostatní plyny

12. Odpad z domácnosti:

- F vyhodíme na smetiště
- C spálíme
- S třídíme

Cvičení 7, strana 48:**PROBLÉMOVÝ ÚKOL:**

Promyslet a naplánovat, kde by se nejlépe hodilo založit novou obec. Kde bys ty založil/a obec? Jaká by tam musela být krajina? Co by zde muselo být a proč? Namalovat krajinu nebo udělat koláž, případně vytvořit myšlenkovou mapu: Co lidé potřebují ke svému životu, aby se jim dobře a zdravě žilo (typ krajiny, spojení s okolním světem, vodní zdroj, možnost obživy, pracovní příležitosti, možnosti vzdělávání, obrana proti nepřítelům atd.).

PRÁCE S POVĚSTÍ:

Vyhledat pověst o místě, kde žijeme. Pověst přečíst, vysvětlit význam neznámých - zastaralých slov, převyprávět, konfrontovat se skutečností (podle dostupných informačních zdrojů), dramatizovat (sehrát na místě, kterého se pověst týká), ilustrovat (vytvořit leporelo), přebásnit, zhudebnit.

K zajímavým místům (názvům) regionu vlastní pověsti vymýšlet.

Cvičení 9, strana 50:**PRÁCE S OBRÁZKY HISTORICKÝCH BUDOV:**

Vypište na tabuli názvy historických památek - zámek, kotel, muzeum, divadlo, hrad nebo vyvěste jejich obrázky na tabuli.

Žáci je poznávají, pojmenovávají a hledají v plánu, určují, na které ulici se objekty nacházejí, řadí je podle stáří - poskládají na časovou přímku podle doby jejich vzniku.

Poskládat rozstříhané obrázky, sehrávat situace v různých budovách.

Cvičení 10 - 12, strana 50, 51:

Vysvětlit, v čem spočívá historický význam budov, proč jsou některé objekty vzácné.

Zjistit, jaké objekty se aktuálně staví v naší obci, jaká větší stavba je plánována v budoucnosti?

Který dům, budova je nejstarší?

Cvičení 13, strana 52:

Jde o ukázkou PRÁCE S ODBORNÝM TEXTEM o význačné historické osobnosti. Podobným způsobem je možno pracovat i s jiným textem o významném rodákovi z vaší obce.

Závěrečný PĚTILÍSTEK má ukázat, nakolik žáci textu porozuměli, jestli umějí vybrat nejdůležitější fakta, nejvýstižnější slova.

DALŠÍ ČINNOSTI S TEXTEM: Shrnout text vlastními slovy, zpracovat formou myšlenkové mapy (život - kde, kdy; školní léta; profese; zásluhy; jiné zajímavosti).

Cvičení 14, stran 54:

Beseda s kronikářem

Práce s nasbíranými materiály z výstavy Život dříve a nyní (ke starým obrázkům obce přiřadit aktuální pohledy).

Informace z obecních zpravodajů, novin, z internetových stránek obce, z kalendáře - mapovat, co se za posledních pět - deset let v naší obci změnilo k lepšímu, co k horšímu.

Cvičení 15, stran 54:

Řešení: zámku, četli, koně, ručně, sloužit, bosy, pasácci, trhy.

Tajenka: MINULOST.

Křížovka může sloužit jako OPAKOVACÍ CVIČENÍ. Žáci doplňují na každý řádek další vhodná slova a vymyslí podobnou křížovku na téma současnost (dnešní doba). Každý správný údaj = 1 bod. Podle počtu bodů přidělit známku.

PROBLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Žáci se mohou rozdělit do skupin podle zájmu o některou část tématu Co se v naší obci změnilo. Každá skupina bude zpracovávat jeden okruh a vytvoří na výkres koláž (kombinace nalepených a dokreslených obrázků s popiskami, výstřižků z novin). Jednotlivé výkresy pak můžeme umístit na velký panel a sestavit MYŠLENKOVOU MAPU - Co se v naší obci za poslední roky změnilo?

VII. ROZMANITOST PŘÍRODY:

Zkoumáme látky a jejich vlastnosti

Pojmy: látky, skupenství pevné, plynné, kapalné, vlastnosti látek, fyzikální veličiny: délka, hmotnost, objem, čas, teplota a jejich jednotky, měřidla jednotlivých veličin.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Provádí jednoduché pokusy u skupiny známých látek, určuje jejich společné a rozdílné vlastnosti a změří základní veličiny podle nástrojů a přístrojů.

Výstupy ŠVP:

Pochopí pojem látka a skupenství látek. Všimá si, z jakých látek jsou předměty vyrobeny.

Pozoruje a určuje vlastnosti látek (svými smysly i jednoduchými pokusy). Učí se vlastnosti využívat v praktickém životě (hořlaviny, látky, které plavou, rozpouští se apod.).

Změří základní veličiny (délka, hmotnost, objem, čas, teplota) a prakticky užívá jednoduchá měřidla i základní jednotky.

Zajímá se o to, jak lidé měřili dříve (vyhledává informace z dostupných zdrojů).

Motivačně - evokační aktivity na úvod kapitoly:

Všiměj si věcí kolem sebe a říkej, z jakých látek byly vyrobeny (Co je ze dřeva, z plastu, ze skla, z kovu atd.)

POHYBOVÁ HRA:

Říkat názvy látek. Žáci se pohybují po třídě a musí se dotknout předmětu z této látky vyrobeného.

Cvičení 1, strana 55:

Odborný text studovat metodou EXPERTNÍ SKUPINY.

A) Rozdělit třídu po čtyřech až pěti žácích - vzniknou DOMOV-

SKÉ SKUPINY (DS). Každý člen DS dostane jedno z čísel (1 - 4). Je-li ve skupině 5 žáků, dva z nich dostanou stejné číslo (např. hodně slabý žák může mít stejné číslo se žákem šikovnějším, aby se mohli vzájemně doplňovat). Třída se znovu rozdělí podle vylosovaných čísel. Vzniknou 4 nové skupiny tak, že se spojí všechny „jedničky“, všechny „dvojky“, „trojky“ a „čtyřky“. To jsou tzv. EXPERTNÍ SKUPINY (ES). Každá ES dostane jeden odstavec textu o jednom skupenství látek k nastudování. Text studují tak, aby všichni členové ES všemu rozuměli, uměli říct obsah vlastními slovy.

Dále ES mohou:

Ke své části textu doplnit zajímavosti z encyklopedie.

Připravit otázky pro zbytek třídy.

Vymyslet pro ostatní žáky HÁDANKU o některé látce (snaží se vybrat látku takovou, jakou nebude mít jiná skupina). V hádance postupně uvést skupenství, barvu, chuť a jiné určující vlastnosti. (Př. *Plastelína: je to pevná látka, dá se zpracovat rukama, mává různou barvu, je trošku mastná, vyrábíme z ní věci ve VV*).

B) Po splnění všech úkolů se členové ES vrátí zpět do DS. Tam postupně (od žáka z první ES) každý „vyučuje“ svoji část textu (nastudovanou v ES). Po výkladu si žáci vzájemně zadávají připravené otázky, hádanky.

C) Společně shrnout, co jsme se naučili. Znalosti možno ověřit např. formou křížovky (připravit na tabuli):

1. Když vodu vaříme, kapalina se změnila ve skupenství
2. Když voda zmrzne, vznikne látka
3. Kapaliny mění podle nádoby svůj
4. Voda je látka
5. Plyn, který člověk dýchá, se nazývá

			P	L	Y	N	N	É	
P	E	V	N	Á					
				T	V	A	R		
				K	A	P	A	L	N
			K	Y	S	L	Í	K	Á

Tajenka: LÁTKY. Vysvětlit slovo z tajenky a uvést příklady látek.

Cvičení 3, strana 56:

Pevné látky (dřevo, sklo, kov, plast aj.) položíme na lavici a různě je přemísťujeme. Pozorujeme, že tvar se samovolně nemění. Tvar se mění pouze u látek sypkých (písek, sůl, cukr, mouka), případně u měkkých látek (plastelína), když je zmáčkeme.

Porovnáváme, jak se mění tvar u sypkých látek a u kapalin (přesypáváním nebo přeléváním do různých nádob).

Tekutost kapalin ověříme také přeléváním. Některé látky ztuhnou (i bez mrazu) - např. med, želatina, čokoládová poleva. Z tekuté látky se může stát látka pevná.

Cvičení 4, strana 56:

Tímto pokusem bychom měli dokázat, že vzduch je všude kolem nás. Proud vzduchu z papírového sáčku plamen svíčky sfoukne a je-li dost silný, svíčku uhasí.

Proud vzduchu ze sáčku může „rozfouknout“ také malé papírky na lavici nebo vlasy žáků.

Cvičení 5, strana 57:

Můžeme některé látky sledovat také sluchem?

Např. voda - teče, vzduch (při větru) hučí.

Zajímavý pokus učiníme u pevných látek (hlavně skleněných a porcelánových). Jak se ozývají, když na ně cinkneme lžičkou - když jsou nepoškozené nebo poškozené - prasklé?

Cvičení 7 - 8, strana 58 - 59:

Před zahájením pokusů si určíme pravidla bezpečné práce, připravíme si pracovní stůl, případně pracovní oděv.

Cvičení 9, strana 60:

Společný BRAINSTORMING - co všechno umíme změřit a čím? Pokusit se rozdělit nápady na jednotlivé veličiny (délka, hmotnost, čas, objem, teplota).

V dostupných informačních zdrojích zjišťovat, jak lidé měřili různé veličiny v dávných dobách.

Cvičení 11, strana 61:

Zahrajte si hru Co je delší (vyšší, kratší, nižší) než. Př.: *Co je delší než pravítko? Delší než pravítko je had. Co je delší než had? Delší než had je švihadlo.*

Cvičení 14, strana 62:

Udělat výstavku obalů od zboží různé hmotnosti.

Odhadovat 1 kg: v jedné ruce držet 1 kg cukru nebo mouky a v druhé potěžkávat různé předměty a odhadovat, jestli jsou těžší nebo lehčí než 1 kg. Ověřit zvážením.

Navážit do obalů od potravin např. písek, aby měl uvedenou hmotnost. Zjistit, jak těžká břemena mohou lidé nosit: děti (zvážit aktovku), ženy a muži. Co se stane, když nosíme těžkou aktovku v jedné ruce?

Cvičení 24, strana 66:**PROBLÉMOVÝ ÚKOL:**

Zjistit čas odjezdu vlaku nebo autobusu do okolních obcí, do krajského města. Spočítat, jak dlouho kam cestujeme.

Cvičení 26, strana 67:

Naučit se změřit tělesnou teplotu, zjistit přesnou hodnotu. Sestavit návod, jak postupovat, když mám horečku. Možno konzultovat s dětskou lékařkou, využít informace z letáků, internetu.

Cvičení 27, strana 67:

Toto cvičení může sloužit jako OPAKOVACÍ. Žáci navíc uvedou alespoň 3 věci (děje), u kterých dané veličiny měříme (*čas - vyučování, běh na 100 m, prázdniny, teplota - tělesná, vzduchu ve třídě a venku, vody při zavařování atd.*).

PROBLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Zkoumat, jaké látky se těží blízko naší školy, bydliště (písek, kámen, kde se zpracovává dřevo, železo). K čemu se látky používají, jak těžba narušuje ráz krajiny, životní prostředí?

VIII. ROZMANITOST PŘÍRODY:

Poznáváme přírodu v místě, kde žijeme

Pojmy: příroda - živá, neživá, přírodní společenstva (les, louka, pole, park, okolí rybníka), rostliny, živočichové, třídění organismů, roční období, přírodní pohromy závislé na ročních obdobích - na počasí (bouře, povodeň, požár, lavina apod.), ochrana přírody.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Pozoruje, popíše a porovná viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích.

Roztřídí některé přírodniny podle nápadných určujících znaků, uvede příklady výskytu organismů ve známé lokalitě.

Reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných situacích. (Přeřazeno z kapitoly ČLOVĚK A ZDRAVÍ.)

Výstupy ŠVP:

Pozoruje, popíše a porovná viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích. Zaměří se na typické znaky jednotlivých období, na vymezení v kalendáři, na život rostlin, živočichů i činnosti lidí.

Zajímá se o to, jaká přírodní společenství se nacházejí v obci a okolí, které rostliny a živočichové se zde vyskytují. Pozoruje je a třídí podle nápadných znaků. Vytváří jednoduché herbáře rostlin.

Potřebné informace vyhledává v atlasech rostlin a živočichů.

Dělá jednoduché pokusy s rostlinami.

Navrhuje konkrétní náměty, jak chránit přírodu a zúčastňuje se akcí k její ochraně.

Úvodní motivační aktivity:

ROZHOVOR V KRUHU: Kterou část přírody máš ve svém okolí nejraději? Proč? Co se ti tam líbí? (Oblíbená místa lze i namalovat a ostatní hádají.)

Víš, jak se máš v přírodě chovat a proč? Co se ti v okolní přírodě nelíbí? Proč?

V KRUHU: žáci sedí a mají ruce za zády. Do ruky dostanou libovolnou přírodninu (kámen, mušle, šiška, list, větvička apod.). Žák nevidí, co dostal a snaží se podle hmatu přírodninu popsat. Ostatní hádají název přírodniny.

Přírodniny roztrídíme: živé - neživé, rostliny - živočichové.

BÁSNIČKY, PÍSNIČKY, ŘÍKADLA, PRANOSTIKY na jednotlivá roční období (hledat v nich typické znaky).

Hrát POHYBOVÉ HRY motivované ročním obdobím (kuličky, školka s míčem, se švihadlem, skákat panáka).

Napodobovat různá zvířátka, rostliny z přírody.

Jak slaví lidé odchod zimy a příchod jara?

Žáci mohou ve skupinách vymyslet pohybovou aktivitu na starou lidovou říkanku k oslavě jara:

Hu, hu, hu, jaro už je tu.

Byla zima mezi námi a teď už je za horami.

Hu, hu, hu, jaro už je tu.

Cvičení 3, strana 69:

Řešení tajenky: Během celého roku se u nás STRÍDAJÍ ČTYŘI ROČNÍ OBDOBÍ.

Využijeme fotocykly strom, který od začátku roku zpracováváme. Fotíme další záběry - jarní stromy. Sledujeme, jak se stromy probouzejí, pučí a kvetou.

Pozorujeme a zaznamenáváme také počasí, měříme teploty, sledujeme, kdy prší, je mlha, kdy a jak dlouho svítí slunce.

Cvičení 5, strana 70:

Shromáždit obrázky z časopisů, kalendářů aj. k jednotlivým ročním obdobím. Pozorovat, co je pro období charakteristické.

Rozstříhat obrázky a znovu je skládat.

Cvičení 6, strana 70:

Pokud žáci myšlenkové mapy některých ročních období již zpracovávali dříve, mohou je využít - prohlédnout si je, případně doplnit a zpracovat jen tu, kterou ještě nedělali.

Cvičení 10, strana 71:

KOMUNIKAČNÍ AKTIVITY

V kruhu: *Na vycházce jsem viděl/a pampelišku. Na vycházce jsem viděl/a pampelišku a sedmikrásku. Na vycházce jsem viděl/a pampelišku, sedmikrásku a motýlka.*

VARIANTA (co do přírody nepatří):

Na ulici (v lese, u rybníka apod.) ležel papír. Na ulici ležel papír a plastová láhev.

Cvičení 11, strana 72:

Na doplnění učiva lze velmi vhodně využít knížku nakladatelství Alter: Přehledy živé přírody a různé atlasy živočichů i rostlin. Schéma třídění živočichů i rostlin by měli mít žáci neustále k dispozici a pracovat s nimi při pozorování všech rostlin i živočichů a při určování jejich typických znaků.

Pracovat s OBRÁZKY ROSTLIN A ŽIVOČICHŮ (třídít, zařazovat do skupin, Kimovy hry, skládat rozstříhané obr.).

HÁDANKY na názvy rostlin, živočichů.

POHYBOVĚ RELAXAČNÍ A UVOLŇOVACÍ CVIČENÍ - ležím v lese v mechu, procházím se po louce v trávě - možno využít i relaxační hudbu. Co nejvíce uvolnit celé tělo a dýchat do břicha.

PANTOMIMA: zvířátka domácí, lesní, vodní apod.

Cvičení 15, strana 75:

Tajenka: OHLEDUPLNĚ.

Cvičení 16, strana 75: Environmentální výchova

PROJEKT STROMY

Hmatem poznávat listy, jehličí, kůru aj. přírodniny.

HÁDANKY: Myslím si strom. Je to jehličnan. Opadává.

Výstavka obrázků stromů, malovat a modelovat stromy, šišky.

Možno vytvořit LEPORELO stromů a keřů.

Jsme stromem - vytvořit z vlastních těl různé stromy. Stromy oživit (stromek roste od semínka, fouká větřík, je vichřice, prší atd.).

Vytvořit stromy listnaté, jehličnaté, keře - vleže z více těl, vestoje - každý sám i skupinka.

Vytvořit jednoduchý PLÁNEK místa, kde budeme dřeviny pozorovat (ulice, park, okolí školy, lesík) a zakreslovat do něj, kde rostou hezké stromy.

Zjistit, jestli v obci roste památný nebo vzácný strom (jak je starý, kdo a při jaké příležitosti jej zasadil). Popsat cestu k němu.

Ve dvojicích - jeden má zavázané oči a opatrně se prochází vytýčeným prostorem (v přírodě). Druhý ho upozorňuje na překážky, nástrahy, dbá na bezpečnost.

Chytit se za ruce do kruhu kolem stromu a tančit. Současně zpívat nějaký popěvek (*Strome, strome, stromečku, máš tisíce lístečků*).

Posadit se (případně si lehnout) a vnímat zvuky, vůně. Rozhovor o pocitech, vjemech - namalovat barevně.

Každý žák nebo skupinka žáků si vybere svůj strom - čerpá z něj energii (silně jej obejmě).

Důkladně strom a jeho části prozkoumat (možno použít i lupu).

Hledat díry, hnízda, úkryty živočichů.

Návštěva lesní školky - zjistit, kdy a jak se vysazují stromy.

Zasadit společně strom a pečovat o něj.

Natrhát např. květ z lípy (černého bezu) a uvařit čaj. Zjistit léčivé účinky.

Cvičení 19, strana 77:

Možno využít jako OPAKOVACÍ CVIČENÍ. Tajenku složit z modrých písmen vedle chybných slov (která žáci škrtnli).

Řešení: PAMPELIŠKA (zjistit správný název, význam).

IX. ČLOVĚK A JEHO ZDRAVÍ:

Zdravý způsob života a péče o zdraví

Pojmy: lidské tělo, zdravá výživa, pitný režim; režim dne, pohybový režim, ranní a večerní hygiena, nemoci, úrazy, zdraví, 1. pomoc, škodlivé návyky (kouření, počítače, mobily).

Očekávané výstupy (viz RVP):

Uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle.

Výstupy ŠVP:

Uplatňuje základní hygienické a zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle (péče o čistotu kůže, nehty, vlasy, zuby, uši aj.).

Informace o lidském těle čerpá z různých informačních zdrojů (encyklopedie, letáky, internet).

Uplatňuje vhodný stravovací, pitný a pohybový režim s ohledem na zdravý životní styl.

Úvodní evokačně motivační aktivity

DVOJICE: Kdy se cítím nejlépe nebo co mi zaručeně zlepší náladu?
- Sdělit sousedovi, ten sdělí ostatním.

PANTOMIMA: Co dělám pro zdraví? - Předvádět různé činnosti.

KOMUNIKAČNÍ AKTIVITA:

Abych byl/a zdravý/á, čistím si zuby. Abych byl/a zdravý/á, čistím si zuby a myji si ruce. Abych byl/a zdravý/á, čistím si zuby, myji si ruce a jezdím na kole.

SKUPINY: Napsat slovo ZDRAVÍ. Na každé písmeno slova psát nápady, které nějak souvisí se zdravím (Z: zelenina, D: dobrá nálada, R: radost, režim, A: aktivita, V: vitamíny, vzduch, voda, I/Í: infekce, injekce).

Jak se cítím, když jsem nemocná/ý?

Cvičení 2, strana 78, 79:

Pracovat metodou EXPERNÍ SKUPINY.

Cvičení 4, strana 81:

SKUPINOVÁ PRÁCE. Každá skupina si vylosuje jedno téma:

sladkosti a mlsání

masné výrobky

mléčné výrobky

pečivo

přílohy

tuky

Skupiny v obchodech zmapují, které potraviny jejich tematický okruh zahrnuje a vybere 2 - 3 nejzdravější zástupce. Možno navštívit také obchod se zdravou výživou, pokud je v obci, a tam zjistit, co je zdravé.

Zaměříme se na zdravé školní svačinky - nutná je ale dohoda s rodiči (např. každý den budou ke svačině dítěti dávat kousek zeleniny, ovoce atd.).

Cvičení 7, strana 82, 83:

Tajenka: OPTIMISMUS

Test může sloužit k hodnocení znalostí. Žáci vymyslí ještě další testovací otázky (jednotlivci i menší skupinky).

OSV (psychohygiena): Aktivity pro pozitivní naladění mysli, relaxační a uvolňovací cvičení pro zvládání stresu a únavy.

Co mi pomáhá, když se cítím unavená/ý? Zařadit relaxačně uvolňovací aktivitu např. s hudbou.

Jak se cítíš po cvičení?

Vhodná by byla beseda s rehabilitační sestrou - praktické ukázky cviků.

Cvičení 10, 11, strana 85:

Nacvičit ve třídě správné čištění zubů - konzultace u zubního lékaře. Sehnat letáky od zubních lékařů a podle nich se řídit při nácvičku čištění zubů.

Seznámit se také se zdravotními parametry zubních kartáčků.

Cvičení 12, strana 86:**POHYBOVÁ AKTIVITA:**

Cvičení na procvičování názvů lidského těla. Říkat jednotlivé části těla a současně na ně ukazovat. Cvičíme několikrát za sebou a postupně zrychlujeme.

Hlava, ramena, kolena, palce, kolena, palce, kolena, palce. Hlava, ramena, kolena, palce, oči, uši, pusa, nos.

Části obličeje i celého těla dopisovat přímo do sešitu k postavám.

PROLÉMOVÝ ÚKOL NA ZÁVĚR KAPITOLY:

Zjistit, kdo je v obci nejstarším občanem, připravit si pro něj otázky - snažit se zjistit recept na dlouhověkost.

X. ČLOVĚK A JEHO ZDRAVÍ:**Péče o zdraví a bezpečné chování**

Pojmy: zdravotní středisko, lékaři, kde je možné hledat pomoc (lékařská pohotovost), nemoc, zdraví, úraz, silniční provoz - chodec, cyklista, pravidla silničního provozu, jízdní kolo, dopravní značky, povinná výbava jízdního kola.

Očekávané výstupy (viz RVP):

Dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných.

Projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví.

Uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu.

Chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná. V případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné dítě. (Tento výstup a úkoly k němu jsme přeřadili do III. kapitoly).

Reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných situacích. (Zařazeno u kapitoly VIII.)

Výstupy ŠVP:

Projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví.

Uvědomuje si cenu zdraví a ví, jak se chovat v době nemoci.

Rozpozná nebezpečí úrazů a snaží se jim předcházet.

Nacvičuje postup při 1. pomoci u jednodušších úrazů.

Uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu.

Cvičení 1, strana: 89:**PRÁCE S ODBORNÝM TEXTEM**

Nejdříve žáci píší vše, co už vědí (mj. uplatňují znalosti z minulé kapitoly).

Další cíle:

Srovnat současné znalosti s informacemi z encyklopedie, doplnit, co jsem nevěděl/a, uvědomit si, co je pro mě nové a zasadit si to do souvislosti.

Vybrat klíčová slova (myšlenky) z textu, z nichž vytvoříme přehled zásad pro zdraví (čistota, veselá mysl, otužování, pravidelné cvičení, zdravá strava, odpočinek, léčení nemocí).

Vymýšlet K TÉMATU ZDRAVÍ otázky na opakování, prověřování znalostí (možno formou kvízu).

Cvičení 2, strana 90:

Pracovat metodou OBÍHAJÍCÍ FLIPY. Každá skupina se hlouběji zabývá jedním tématem a po určité době si skupiny své archy vymění, tak, aby každé téma prošlo všemi skupinami a všichni měli možnost si je prostudovat, doplnit další informace.

Témata (můžete zvolit i vlastní náměty):

1. zdravé zuby,
2. zdravá záda,
3. zdravý růst (pevné kosti),
4. předcházení nemocem.

Zaměřit se na:

- pozitivní vlivy (návyky, potraviny, aktivity a prevenci);
- negativní vlivy (co škodí);
- způsoby léčby, cvičení.

Cvičení 3, strana 90:

Tajenky: NEMOCI, ZDRAVÍ.

Cvičení 7, strana 91:

Tajenka: NEBEZPEČÍ.

Cvičení 8, strana 92:

Možno pracovat metodou SNĚHOVÁ KOULE.

Mapovat různé úrazy, možná nebezpečí především v přírodě.

Praktický nácvik 1. pomoci v jednoduchých případech (odřenina, krev z nosu, boule na čele, naražená ruka, noha - podezření na zlomeninu, pořezaný prst, popálenina, případně štípnutí hmyzem).

Cvičení 10 - 15:

Jedná se o úkoly z DOPRAVNÍ VÝCHOVY. Některé úkoly je možno plnit také prakticky (jsou-li k tomu ve škole podmínky) - např. na dopravním hřišti, nebo jízda zručnosti na školním dvoře, hřišti. Většina žáků ještě nedosáhla 10 roků, proto nesmí jezdit na kole bez doprovodu dospělých. Další část dopravní výchovy je zařazena ve 4. třídě, kdy se žáci stávají samostatnými cyklisty.

V průběhu dopravní výchovy sestavte ve třídě společně se žáky KVIZ, který bude ověřovat znalosti dané problematiky.

Cvičení 18, 19, strana 98, 99:

OPAKOVACÍ CVIČENÍ S MAPOU:

Určit podle mapy, jestli jde o město nebo o vesnici - zdůvodnit. Navrhnout, kde by měly být umístěny přechody pro chodce.

Najít všechny objekty podle legendy, dále vyhledat historické budovy, objekty potřebné pro život občanů. Podle občanské vybavenosti obce posoudit, jak se zde občanům žije (od dětí až po nejstarší) - co zde chybí (např. zdravotnické zařízení).

Zkoumat místní krajinu (podle názvů odhadnout, jaké typy krajin jsou zde zastoupeny - Vinohrady, Kopaniny, U lesa, Rybníky). Možnosti rekreace.

Jaké jsou pracovní příležitosti? S tím souvisí i vliv na život a na přírodní prostředí (pískovna, kamenolom).

Jaká přírodní společenstva se zde vyskytují - kteří živočichové by zde mohli žít a jaké rostliny zde asi rostou? Která zvířata můžeme vidět v lesní oboře?

Co by se mohlo pěstovat na polích? Co se pěstuje v lesní školce? Které stromy rostou v botanické zahradě?

Připravit pro žáky 2. třídy úkoly na naučnou stezku.

CYKLISTICKÝ VÝLET:

Skupiny navrhnou více tras, odhadnou vzdálenost a potřebný čas (5 cm na mapě je 1 km ve skutečnosti). Mapovat možná nebezpečí na cestě, přemýšlet, jak jim můžeme předcházet.

Namalovat (nebo napsat), jakou svačinku a pití si vzít s sebou.

PaedDr. Hana Mühlhauserová
PhDr. Vladimíra Neužilová

METODICKÝ PRŮVODCE

k prvouce pro 3. ročník

ODBORNÁ SPOLUPRÁCE:
PaedDr. Jaromíra Svobodová

GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA:
Tiskárna Sládek Znojmo

VYDALA:
PaedDr. Hana Mühlhauserová

VYTISKLA: TISKÁRNA SLÁDEK ZNOJMO

www.tiskarna-sladek.cz
tel./fax 515 225 730

KONTAKTY A OBJEDNÁVKY:

PaedDr. Hana Mühlhauserová
Česká 2, 671 72 Miroslav
tel.: 515 334 869
mobil: 723 093 210
e-mail: muhlhauserovi@iscall.cz
www.hanami.cz

2009

METODICKÝ PRŮVODCE

k prvouce
pro
3. ročník

Hana Mühlhauserová
Vladimíra Neužilová